

Nr 48

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1966 dagtecknad proposition, nr 106, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967),

dels bifalla det förslag i övrigt om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 729 i första kammaren av herrar *Lundberg* och *Svenungsson* samt nr 900 i andra kammaren av herr *Oskarson m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 730 i första kammaren av herrar *Petersson*, *Erik Filip*, och *Åkesson* samt nr 899 i andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.*, samt

3) de likalydande motionerna nr 731 i första kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* samt nr 898 i andra kammaren av herr *Hedin m. fl.*

Det vid propositionen fogade lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967)

Härigenom förordnas, att 5 och 6 §§, 14 § 1 mom., 27 § 1 och 3 mom. samt 29, 30 och 44 §§ värnpliktslagen den 30 december 1941¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Konungen må från värnplikts- tjänstgöring helt eller delvis befria: *Från värnpliktstjänstgöring må helt eller delvis befrias:*

a) den som — — — — — sådan befrielse.

Under de villkor Konungen bestämmer må anstånd medgivas med tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. Konungen meddelar bestämmelser om anstånd med annan värnpliktstjänstgöring.

6 §.

De värnpliktiga — — — — — tilldelas förband.

Värnpliktig, vilken äger förutsättningar för utbildning till officer, underofficer eller underbefäl, må uttagas för sådan utbildning.

Uttagning för officersutbildning må ske endast efter den värnpliktiges medgivande. Sådan uttagning sker vid inskrivningen eller därefter.

Uttagning för underofficers- eller underbefälsutbildning må ske även utan medgivande av den värnpliktige. Uttagning efter den värnpliktiges medgivande må ske vid inskriv-

Värnpliktig uttages i samband med inskrivningen eller senare för utbildning till viss befattning eller grupp av befattningar.

Uttagning för utbildning till befattning för officer får icke ske utan den värnpliktiges medgivande. För uttagning för annan utbildning fordras medgivande av den värnpliktige endast om uttagningen ändras efter inskrivningen och den ändrade uttagningen medför att tiden för grundutbildningen förlänges.

¹ Lagen omtryckt 1954:479. Senaste lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. se 1960:354.

(Nuvarande lydelse)

ningen eller därefter. Uttagning utan medgivande av den värnpliktige skall ske i samband med den värnpliktiges inskrivning; dock att värnpliktig, vilken i egenskap av sjömanshusinskriven blivit utan personlig inställelse inskriven såsom värnpliktig och därvid tilldelats flottan, må uttagas för underbefälsutbildning efter inskrivningen och senast i samband med inryckningen till tjänstgöring.

Om uttagning av värnpliktiga för särskild tjänstgöring eller utbildning i andra avseenden förordnar Konungen.

Vid tilldelning och uttagning skall tillses, att envar värnpliktig såvitt möjligt får fullgöra den tjänstgöring och undergå den utbildning, för vilken han befinnes lämpligast. Där så kan ske, skall hänsyn tagas till den värnpliktiges önskemål. Visar värnpliktig, som vid inskrivning befunnits äga förutsättningar för utbildning till underofficer, att undergående av sådan utbildning skulle för honom eller av hans arbete beroende nära anhöriga medföra särskilt svåra olägenheter, bör han ej uttagas för sådan utbildning.

(Föreslagen lydelse)

Om uttagning av värnpliktiga för särskild tjänstgöring förordnar Konungen.

Vid tilldelning och uttagning skall tillses att varje värnpliktig såvitt möjligt får fullgöra den tjänstgöring och undergå den utbildning för vilken han är lämpligast. I den mån det kan ske skall hänsyn tagas till den värnpliktiges önskemål. Värnpliktig bör ej uttagas för utbildning i befattning, för vilken fordras längre grundutbildning än ett år, om han visar att detta medför särskilt svåra olägenheter för honom eller för nära anhörig till honom som är beroende av hans arbete.

14 §.

1. Värnpliktig är, där ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar, skyldig att personligen inställa sig vid inskrivningsförrättning det år han fyller aderton år. Den som förvärvar svenskt medborgarskap först sedan han inträtt i värnpliktsåldern är skyldig inställa sig vid inskrivningsförrättning det år som in-

1. Värnpliktig är, där ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar, skyldig att personligen inställa sig vid inskrivningsförrättning tidigast det år han fyller aderton år. Den som förvärvar svenskt medborgarskap först sedan han inträtt i värnpliktsåldern är skyldig inställa sig vid inskrivningsförrättning det år

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

faller näst efter det han förvärvat medborgarskapet.

som infaller näst efter det han förvärvat medborgarskapet.

Rörande skyldighet — — — — — förordnar Konungen.

27 §.

1. De värnpliktigas utbildningstid

I fråga om de värnpliktigas utbildningstid skola gälla följande bestämmelser.

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning, om annat ej följer av vad som sägs nedan. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar.

A. I den mån ej nedan under punkterna B.—E. annorlunda föreskrives, är värnpliktig skyldig tjänstgöra följande antal dagar, nämligen:

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för menig eller underbefäl, skall fullgöra grundutbildning som omfattar

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet trehundra- nittiofyra dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras med en första tjänstgöring om trehundrafyra dagar och tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar;

a) vid armén och kustartilleriet högst trehundrafyrtiofem dagar,

b) vid flottan och flygvapnet högst trehundra- sextiofyra dagar.

b) värnpliktig tilldelad flottan trehundra- nittiofyra dagar, vilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd; samt

Värnpliktig, som skall utbildas till särskilt kvalificerad befattning för menig eller underbefäl, kan åläggas grundutbildning under högst fyra- hundra- femtio dagar.

c) värnpliktig tilldelad flyg- vapnet trehundra- nittiofyra da- gar, att enligt Konungens bestäm- mande fullgöras med en första tjänst- göring om lägst trehundrafyra da- gar samt högst fyra repetitionsöv- ningar, envar om trettio eller fem- ton dagar.

Värnpliktig, som uttagits för ut- bildning till befattning för underoffi- cer, skall fullgöra grundutbildning under högst fyra- hundra- femtio da- gar. För värnpliktig, som uttagits för utbildning till befattning för officer, omfattar grundutbildningen högst fem- hundra- fyrtio dagar.

Tid för grundutbildning må icke understiga tvåhundra- trettiofem da- gar.

B. Följande för underbefäls- el- ler underofficersutbildning uttagna

B. Värnpliktig skall fullgöra högst fem krigs- förbandsövningar.

(Nuvarande lydelse)

värnpliktiga äro skyldiga att enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar fullgöra tjänstgöring enligt vad nedan sägs:

a) värnpliktig tilldelad armén eller kustartilleriet:

den som uttagits för underbefälsutbildning en första tjänstgöring om trehundraatjugufyra dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar, och

den som uttagits för underofficersutbildning en första tjänstgöring och fortsatt tjänstgöring om sammanlagt högst fyrahundraatfemtio dagar samt tre repetitionsövningar, envar om trettio dagar;

b) värnpliktig tilldelad flottan:

den som uttagits för underbefälsutbildning tjänstgöring i en följd om fyrahundraatfyrtiofyra dagar, och

den som uttagits för underofficersutbildning tjänstgöring om sammanlagt högst femhundraatfyrtio dagar; samt

c) värnpliktig tilldelad flygvapnet och uttagen för underofficersutbildning tjänstgöring om sammanlagt högst femhundraatfyrtio dagar.

Värnpliktig som uttagits för officersutbildning är skyldig att utöver den i föregående stycke för varje särskilt fall angivna tiden för underofficersutbildning fullgöra fortsatt tjänstgöring om högst etthundraatfem dagar.

Värnpliktig som enligt av Konungen meddelade bestämmelser är antagen för utbildning till reservofficer vid armén är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna utbild-

(Föreslagen lydelse)

Värnpliktig i annan befattning för menig eller underbefäl än befattning på stamstridsfartyg vid flottan skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst

a) vid armén och kustartilleriet etthundraatfem dagar eller, i underbefälsbefattning eller kvalificerad befattning för menig, etthundraatjugofem dagar,

b) vid flottan nittio dagar eller, i underbefälsbefattning, etthundraatjugofem dagar,

c) vid flygvapnet nittio dagar eller, i kvalificerad underbefälsbefattning, etthundraatjugofem dagar.

Värnpliktig i befattning för menig eller underbefäl på stamstridsfartyg vid flottan skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst etthundraatjugofem dagar eller, i underbefälsbefattning eller kvalificerad befattning för menig, högst etthundraatsextio dagar.

Värnpliktig i underofficers- eller officersbefattning skall fullgöra krigsförbandsövningar under sammanlagt högst etthundraatsextio dagar vid armén och marinen samt högst etthundraatjugofem dagar vid flygvapnet.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan den sammanlagda tiden för krigsförbandsövningar överskridas med högst tio dagar.

Krigsförbandsövning får omfatta högst trettiofyra dagar.

Konungen äger bestämma att en krigsförbandsövning för värnpliktig

(Nuvarande lydelse)

ningstiden, i den ordning Konungen bestämmer undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar.

C. Värnpliktig tilldelad flottan, vilken vid sjöbefälsskola avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen eller erhållit avgångsbetyg från styrmans- eller maskinteknikerkurs, är skyldig att, utöver den under A. b) angivna tiden eller — om den värnpliktige före examens avläggande genomgått underbefälsutbildning — utöver den under B. b) angivna tiden för tjänstgöring i en följd, i den ordning Konungen bestämmer fullgöra fortsatt tjänstgöring under en tid av ett-hundratjugo dagar.

Värnpliktig, vilken vid sjöbefälsskola avlagt sjökaptensexamen eller erhållit avgångsbetyg från styrmanskurs och med godkännande vitsord genomgått underofficersutbildning vid flottan, må efter frivilligt åtagande genomgå officersutbildning. Sådan värnpliktig är skyldig att, utöver den i föregående stycke angivna fortsatta tjänstgöringstiden, undergå utbildning till officer under nittio dagar.

D. För värnpliktig, — — — — — bestämmelser gälla.

Beträffande värnpliktig som nu sagts må Konungen, där så finnes lämpligt, förordna, att enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar den under A. angivna tjänstgöringen om trehundra nittiofyra dagar skall, med rätt i förekommande fall till avbrott under viss tid för studiernas eller yrkesutbildningens fullföljande, fullgöras med dels soldat-

(Föreslagen lydelse)

i befattning på stamstridsfartyg vid flottan uppdelas i högst fyra delövningar.

C. Värnpliktig i underofficers- eller officersbefattning samt, enligt Konungens bestämmande, annan värnpliktig kan åläggas att fullgöra högst tre eller vid flygvapnet högst fem särskilda övningar.

Särskilda övningar skola fullgöras under sammanlagt högst trettiofyra dagar vid armén och marinen samt högst tjugo dagar vid flygvapnet.

Särskild övning får omfatta högst elva dagar.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av krigsmaktens förband, kan åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Beträffande värnpliktig som nu sagts må Konungen, där så finnes lämpligt, förordna att den värnpliktige skall fullgöra tjänstgöring om trehundra nittiofyra dagar i stället för den under A.—C. angivna tjänstgöringen. Denna tjänstgöring skall, med rätt i förekommande fall till avbrott under viss tid för studiernas eller yrkesutbildningens full-

(Nuvarande lydelse)

och befälsutbildning eller enbart soldatutbildning, dels ock fackutbildning och facktjänstgöring. Värnpliktig, beträffande vilken på grund av studier sålunda förordnats, må, där så anses påkallat för bibringande och vidmakthållande av för avsedd mobiliseringsbefattning erforderliga insikter, åläggas att därutöver fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst etthundrafyrtiosex dagar. Den fortsatta tjänstgöringen skall kunna i omgångar fördelas på hela värnpliktstiden.

Har ej — — — — — prövar skäligt.

E.¹ Värnpliktig tilldelad armén, kustartilleriet eller flygvapnet, vilken genomgått befälsutbildning eller, utan att hava genomgått sådan utbildning, krigsplacerats såsom befäl, må enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar kunna åläggas att, utöver tjänstgöring enligt A. eller B., i anslutning till honom åliggande repetitionsövning fullgöra befälsövning, omfattande tio dagar eller, om repetitionsövningen omfattar femton dagar, fem dagar.

Värnpliktig tilldelad armén, kustartilleriet eller flygvapnet, vilken genomgått underofficers- eller officersutbildning eller, utan att hava genomgått sådan utbildning, krigsplacerats såsom underofficer eller officer, må enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar kunna åläggas att utöver i första stycket angivna befälsövningar fullgöra två

¹ Punkten E upphäves genom lagen

(Föreslagen lydelse)

följande, fullgöras med dels soldat- och befälsutbildning eller enbart soldatutbildning, dels ock fackutbildning och facktjänstgöring. Värnpliktig, beträffande vilken på grund av studier sålunda förordnats, må, där så anses påkallat för bibringande och vidmakthållande av för avsedd mobiliseringsbefattning erforderliga insikter, åläggas att därutöver fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst etthundrafyrtiosex dagar. Den fortsatta tjänstgöringen skall kunna i omgångar fördelas på hela värnpliktstiden.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

särskilda befälsövningar, envar om femton dagar.

F.¹ Konungen äger förordna om minskning av tiden för tjänstgöring enligt detta moment — dock icke av tid för repetitionsövningar och befälsövningar — med högst sju dagar, såvitt avser envar av de i A.—D. angivna utbildningstiderna. Härutöver äger Konungen förordna om minskning av dels tiden för första tjänstgöring enligt A. a) med högst fjorton dagar, dels tiden för första tjänstgöring för värnpliktig tilldelad armén, som uttagits för underbefälsutbildning, med högst sju dagar.

Sättet för fullgörande av tjänstgöring enligt detta moment bestäms av Konungen. I tjänstgöringen skola inräknas tider för vederbörligen anbefallda övningsuppehåll. Konungen äger bestämma att tjänstgöringen skall fullgöras i annan ordning än i detta moment sägs. Första tjänstgöring och tjänstgöring i en följd skola taga sin början före utgången av tredje året efter inskrivningsåret.

Repetitionsövning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum vid infanteriregementena under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti.

3. Särskilda bestämmelser²

A. Därest, på — — — — — äga rum.

D. Har värnpliktig — — — — — ock Konungen.

¹ Punkten F upphäves genom lagen

² Ändringen innebär att punkten E upphäves

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

29 §.

1. Anstånd till nästföljande år med påbörjande av i 27 § föreskriven första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) må i den ordning Konungen bestämmer medgivas:

a) å sjömanshus inskriven värnpliklig, som enligt intyg från sjömanshusombudsmannen är å handelsfartyg inmönstrad för utrikes sjöfart och som till följd därav icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan varar, inställa sig;

b) å sjömanshus inskriven värnpliklig, som gör sannolikt, att han under den tid närmast förestående tjänstgöring skulle omfatta kommer att söka inträde i sjökaptens-, styrmans-, sjöingenjör- eller maskinteknikerkurs vid sjöbefälsskola;

c) värnpliklig, som själv förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller själv driver honom tillhörig handels-, fabriks- eller annan industriell rörelse och icke varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna fastighetens eller rörelsens skötande under den tid han för sin militära tjänstgöring skulle bliva frånvarande; samt

d) värnpliklig, som visar annat giltigt skäl för anstånds beviljande, såsom att tjänstgöringen skulle medföra avsevärt avbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller av hans arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter.

Fortfar anledning till anstånd med tjänstgöringen, må förlängt anstånd, varje gång för ett år, beviljas den värnpliktige. Tjänstgöringen

Beslut om befrielse från värnplikstjänstgöring enligt 5 § första stycket och om anstånd med tjänstgöring enligt 27 § 1 mom. meddelas av truppregistreringsmyndighet efter ansökan av den värnpliktige. Anser sig truppregistreringsmyndigheten icke kunna bifalla ansökningen, skall myndigheten med eget yttrande överlämna handlingarna till centrala värnpliktsbyrån, som beslutar i ärendet.

Talan mot centrala värnpliktsbyråns beslut föres hos värnpliktsnämnden genom besvär som skola ha inkommit till nämnden inom två veckor från den dag klaganden fick del av beslutet.

Mot värnpliktsnämndens beslut må talan icke föras.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

skall dock taga sin början senast det år under vilket den värnpliktige fyller tjugufyra år, där ej Konungen finner synnerliga skäl föranleda längre anstånd.

2. Värnpliktig, för vilken, sedan han påbörjat första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd), i anledning av dödsfall eller annan av honom oberoende händelse uppkommer sådant skäl för anstånd, som avses i 1 mom. c) eller d), må i den ordning Konungen bestämmer medgivas anstånd med återstoden av tjänstgöringen. Sådant anstånd, som beviljas för ett år i sänder, må ej medgivas för längre tid än sammanlagt fyra år, där ej Konungen finner synnerliga skäl föranleda längre anstånd.

Huruvida och i vad mån värnpliktig, som beviljats anstånd jämlikt första stycket, må anses hava fullgjort honom åliggande tjänstgöring, ävensom i vilken ordning återstoden av tjänstgöringen skall fullgöras, därom meddelar Konungen erforderliga bestämmelser.

30 §.

Anstånd med annan i denna lag föreskriven tjänstgöring än i 29 § sägs må beviljas i den ordning och i den utsträckning Konungen bestämmer.

Värnpliktsnämnden består av ordförande och två andra ledamöter. För ledamot skall finnas ersättare. Vid hinder för ordföranden tjänstgör ersättare för honom som ordförande.

Konungen utser ledamöter och ersättare för viss tid.

Värnpliktsnämnden är beslutför när ordföranden eller ersättare för honom samt minst en annan ledamot äro närvarande. När ärende av större vikt handlägges, böra om möjligt samtliga ledamöter närvara.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Som nämndens beslut gäller den mening varom de flesta förena sig eller, vid lika röstetal eller om samtliga ledamöter äro av olika mening, den mening som ordföranden biträder.

Rättegångsbalkens bestämmelser om jäv mot domare gälla i tillämpliga delar ledamot av värnpliktsnämnden.

44 §.

Konungen äger — — — — — vid krigsmakten.

I vad — — — — — bestämmer Konungen.

Vad sålunda — — — — — lots- och fyrstaten.

Särskilda bestämmelser gälla för värnpliktig som erhållit tillstånd till vapenfri tjänst.

Denna lag träder i kraft såvitt avser 6 §, 14 § 1 mom. och 27 § 1 mom. den 1 september 1966 och i övrigt den 1 oktober 1966.

Genom lagen upphävas lagen den 11 maj 1951 (nr 195) om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar samt förordningen den 7 maj 1965 (nr 113) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Den som börjar värnpliktstjänstgöring före den 1 januari 1967 eller, i fråga om värnpliktstjänstgöring vid kustartilleriet, före den 1 februari 1967 skall i stället för grundutbildning enligt den nya lagen fullgöra annan tjänstgöring än repetitionsövning enligt 27 § 1 mom. A.—C. värnpliktslagen i dess äldre lydelse. Den som börjat värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966 skall fullgöra högst det antal krigsförbandsövningar och särskilda övningar som angives i tabellerna 1—3 i bilaga till denna lag.

Om Konungen ej bestämmer annat tillämpas bestämmelser i lag eller författning

1. om annan tjänstgöring än repetitionsövning enligt 27 § 1 mom. A.—C. värnpliktslagen i dess äldre lydelse på grundutbildning enligt den nya lagen,
2. om repetitionsövning och befälsövning på krigsförbandsövning enligt den nya lagen,
3. om särskild befälsövning på särskild övning enligt den nya lagen.

Tabell 1

Krigsförbandsövningar

för

värnpliktig som börjat värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966

Värnpliktig född år	Antal krigsförbandsövningar vid		
	armén och kustartilleriet	flottan	flygvapnet
1947 eller senare.....	5	5	5
1946—1943.....	5 ¹	4 ⁴	4 ⁵
1942—1939.....	4 ²	3	3
1938—1936.....	3	2	3
1935—1933.....	3 ³	2	2
1932—1929.....	2	1	2 ⁶
1928—1925.....	1	1	1
1924 eller tidigare.....	1 ⁷	—	1 ⁷

¹ Fyra krigsförbandsövningar om en repetitionsövning fullgjorts före den 1 september 1966.

² Tre krigsförbandsövningar om två repetitionsövningar fullgjorts före den 1 september 1966.

³ Två krigsförbandsövningar om två repetitionsövningar fullgjorts före den 1 september 1966.

⁴ Tre krigsförbandsövningar för värnpliktiga vilkas tjänstgöring icke blivit uppdelad med stöd av Kungl. brev den 4 december 1964 ang. viss uppdelning av värnpliktstjänstgöringen vid flottan.

⁵ Tre krigsförbandsövningar om en repetitionsövning fullgjorts före den 1 september 1966.

⁶ En krigsförbandsövning om två repetitionsövningar fullgjorts före den 1 september 1966.

⁷ Under förutsättning att en repetitionsövning återstår enligt äldre utbildningsbestämmelser.

Tabell 2

Särskilda övningar

för

värnpliktig i underofficers- eller officersbefattning vid armén eller marinen som börjat värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966

Värnpliktig född år	Antal särskilda övningar
1943 eller senare.....	3 ¹
1942—1936.....	2
1935—1931.....	1
1930 eller tidigare.....	—

¹ Två särskilda övningar om en särskild befälsövning fullgjorts före den 1 september 1966.

Tabell 3*Särskilda övningar**för**värnpliktig i underbefäls-, underofficers- eller officersbefattning vid flygvapnet som börjat värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966*

Värnpliktig född år	Antal särskilda övningar
1944 eller senare.....	5
1943—1941.....	4
1940—1934.....	3
1933—1930.....	2
1929—1927.....	1
1926 eller tidigare	—

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya grunder för värnpliktsutbildningen. Denna skall omfatta grundutbildning och repetitionsutbildning. Förslaget innebär i huvudsak följande.

Grundutbildningen motsvarar i stort sett nuvarande första tjänstgöring och tjänstgöring i en följd. Den differentieras i ökad utsträckning inom och mellan försvarsgrenarna med utgångspunkt i att behovet av utbildningstid växlar mellan olika grupper av värnpliktiga. Flertalet värnpliktiga i allmänhet vid armén och kustartilleriet får 300 dagars grundutbildning, vilket innebär i stort sett oförändrad utbildningstid. Grundutbildningen är dock ca 50 dagar kortare än nu för en stor grupp och högst ca 40 dagar längre för en mindre grupp. Vid flottan förkortas utbildningstiden för flertalet värnpliktiga i allmänhet till 320 dagar, medan den vid flygvapnet för flertalet behålls oförändrad vid 364 dagar. De flesta underbefälsuttagna får i förhållande till nu något förlängd grundutbildning vid armén (högst 345 dagar) och kustartilleriet (330 dagar), betydligt förkortad grundutbildning vid flottan (364 dagar) och oförändrad grundutbildning vid flygvapnet (364 dagar). För flertalet underofficersuttagna behålls grundutbildningen vid nuvarande 450 dagar — den förkortas dock något vid flygvapnet. De officersuttagna får genomgående förkortad grundutbildning, 540 dagar vid armén och marinen samt 510 dagar vid flygvapnet. Officersutbildning genomfås endast efter frivilligt åtagande.

Repetitionsutbildning i krigsförband skall, utom som nu vid armén och kustartilleriet, ske även vid flottan och flygvapnet. Utbildningen omfattar krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar. *Krigsförbandsövningarna* — som motsvarar nuvarande repetitionsövningar med anslutande befälsövningar — genomförs vart fjärde år för förbanden. Övningens längd är för värnpliktiga i befattningar för meniga 18 dagar vid armén och marinen samt 15 dagar vid flygvapnet. Smärre avvikelser förekommer. Värnpliktiga i befälsbefattningar har i de flesta fall längre övningsskyldighet. Varje krigsförbandsövning får dock omfatta högst 34 dagar. Högst fem krigsförbandsövningar fullgörs av den värnpliktige. De *särskilda övningarna* är en utbyggnad av nuvarande särskilda befälsövningar och läggs in vid viktigare förband mellan krigsförbandsövningarna. De genomförs i flertalet fall med krigsförbandens befäl i officers- och underofficersbefattning men vid ett mindre antal förband även med vissa värnpliktiga i befattning för underbefäl eller menig. Vid armén och marinen genomförs högst tre särskilda övningar om vardera elva dagars längd och

vid flygvapnet högst fem övningar om vardera fyra dagars längd. *Mobiliseringsövningarna*, som saknar motsvarighet i nuvarande system, kan omfatta antingen viss nyckelpersonal för förbandens mobilisering eller hela förband med särskilt korta mobiliseringstider. Övningens längd är i regel ett och högst två dygn. Den värnpliktige åläggs högst fem mobiliseringsövningar.

Det nya utbildningssystemet innebär att det årliga antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vid fullt utbyggt system i förhållande till det nuvarande minskar med 800 000 för grundutbildning samt ökar med 300 000 för repetitionsutbildning. Antalet in- och utryckningsdagar ökar med drygt 100 000. Det förutsätts att de ekonomiska förmånerna åt värnpliktiga anpassas till den nya utbildningsordningen. Förslag härom avses skola framläggas senare. Uppkommande kostnader för genomförande av förslaget bedöms vara av den art att de bör bestridas inom ramen för 1963 års försvarsbeslut.

Förslaget föreslås skola tillämpas i huvudsak med början under år 1967. Systemet för repetitionsutbildning påbörjas hösten 1966 men avses inte vara helt genomfört förrän under första hälften av 1970-talet.

Slutligen föreslås decentralisering av beslutanderätten i vissa ärenden om befrielse från och anstånd med värnpliktstjänstgöring.

Av propositionens innehåll redovisas här endast vad *föredragande departementschefen, statsrådet Andersson*, anført. Beträffande övriga delen av propositionen hänvisas till denna.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 729* och *II: 900* har yrkats,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) att den manliga gymnasiestuderande ungdom som så önskar på försök beredes tillfälle att fullgöra förberedande värnpliktsutbildning under sommarferierna före sista gymnasieåret,

b) att i rekryteringsfrämjande syfte kadettskola organiseras i omedelbar anslutning till den första repetitionsövningen för värnpliktiga som genomgått plutonschefsskola eller motsvarande frivillig befälsutbildning och som anmäler sig till sådan vidareutbildning,

c) att de värnpliktiga som genomgått kadettskolan erbjudes frivillig trupptjänstgöring följande sommar, förslagsvis 1/6—1/9,

d) att Kungl. Maj:t måtte överväga åtgärder i syfte att tillmäta den kvalificerade trupptjänsten för det aktiva befälet ökad vikt i merithänseende,

e) att meritvärdesfrågan — vilken utsträckning militär befälsutbildning

kan tillgodoräknas som merit vid civila utbildningsanstalter och vid anställning och befordran i civil tjänst — snarast bringas till positiv lösning,

f) att Kungl. Maj:t uppmärksamt följer införandet av det nya systemet för de värnpliktigas utbildning — varvid särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan huruvida de till förfogande stående resurserna är tillräckliga — för att snabbt kunna vidtaga åtgärder därest den angivna målsättningen skulle äventyras».

I *motionerna I: 730 och II: 899* har hemställts,

»att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 106 måtte

1. besluta fastställa antalet ledamöter i den s. k. värnpliktsnämnden till fem, av vilka en skall utses på förslag av överbefälhavaren och en på förslag av arbetsmarknadsstyrelsen; samt

2. uppdraga åt vederbörande utskott att i anledning av det under punkt 1 framförda yrkandet utarbeta erforderlig lagtext».

I *motionerna I: 731 och II: 898* har hemställts,

»att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t snarast framlägger förslag rörande värnpliktstjänstgöring för den i handelsflottan tjänstgörande personalen efter de riktlinjer som i motionen angivits».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till *motionerna II: 900, II: 899 och II: 898*.

Grunder för värnpliktsutbildningen

Departementschefen

Utgångspunkter

Vårt försvar måste inte minst i personellt hänseende utformas med utgångspunkt i de särskilda förutsättningar som gäller för oss. Vår alliansfrihet förutsätter att vi är i stånd att ta upp en försvarsstrid med endast landets egna resurser. Landets yta är stor men våra befolkningstillgångar små. Utvecklingen inom invasionstekniken öppnar möjligheter för en angripare att redan i inledningsskedet av ett krig sätta in styrkor mot skilda delar av vårt land. Vi måste därför förfoga över stridskrafter i sådan mängd att vi kan möta angrepp i olika delar av landet. Med hänsyn till de personella resurserna bör krigsmakten därför kunna disponera alla vapenföra män som inte binds av andra nödvändiga uppgifter i totalförsvaret. Krigsmakten bör således byggas på den allmänna värnpliktens grund. De angivna förhållandena har i väsentliga avseenden satt sin prägel på utformningen av krigsmakten under en lång tid. Så måste även bli fallet framdeles så länge försvaret behåller sin nuvarande utformning och inriktning.

De värnpliktiga bör effektivt kunna medverka i krigsorganisationen under hela den mer än tjugofemåriga värnpliktstiden. Värnpliktsutbildningen måste därför vara så utformad att de värnpliktiga redan under grundutbildningen ges sådana militära färdigheter att de kan krigsplatseras omedelbart efter denna. De värnpliktiga måste vidmakthålla och vidareutveckla sina färdigheter under hela värnpliktstiden. Härav följer att värnpliktsutbildningen måste utformas efter mycket långsiktiga planer.

Kännetecknande för vårt försvars uppbyggnad är att den största vikten läggs vid att vidmakthålla en tillräckligt omfattande och väl utbildad krigsorganisation som snabbt kan mobiliseras. Den långsiktiga beredskapen och mobiliseringsberedskapen tillgodoses således i första hand. Erforderlig insatsberedskap upprätthålls i huvudsak med förband som normalt måste vara organiserade för den till långsiktig beredskap syftande utbildningen. Man får emellertid räkna med att behov tillfälligt kan uppkomma av fler insatsberedda förband än som normalt måste vara organiserade för utbildning av skilda slag. Behovet av sådana förband kan tillgodoses genom att krigsförband inkallas till repetitionsövningar av större omfattning eller till beredskapsövningar jämlikt 27 § 2 mom. värnpliktslagen.

Åtskilliga av de trygghetsskapande åtgärder som är ett karakteristiskt inslag i vårt samhällsliv förutsätter att kollektiva insatser görs från medborgarnas sida. Anledningen härtill är att i många fall den enskilde medborgarens möjligheter att enbart genom egna insatser tillförsäkra sig trygghet är alltför begränsade. Detta förhållande är särskilt påtagligt när det gäller insatserna för försvaret vilka om de görs av medborgarna enskilt blir tämligen verkningslösa.

Värnpliktsystemet kräver personliga uppoffringar av en stor del av vår manliga befolkning, vilket får återverkningar även inom familj och samhälle. Å andra sidan blir en krigsmakt som byggts upp enligt detta system en naturlig del av samhället genom att den innefattar alla yrkesgrupper såväl bland befäl som meniga. Den kommer att i väsentliga avseenden utgöra ett tvärsnitt av landets befolkning. Därmed finns också goda förutsättningar för att krigsmakten skall genomsyras av en demokratisk anda och att en levande försvarsvilja skall kunna vidmakthållas.

Några medborgare har hittills ansett sig inte kunna ingå i den gemenskap som de kollektiva insatserna för försvaret förutsätter utan har, med stöd av den möjlighet värnpliktslagstiftningen lämnar dem som av djup samvetsnöd inte vill utbildas i bruket av vapen, valt att fullgöra vapenfri tjänst. Jag anser att en sådan möjlighet på grund av värnpliktstjänstgöringens speciella natur är motiverad såsom ett rimligt hänsynstagande till enskilda individers särskilda förhållanden. Jag anmäler denna dag särskilt frågan om en ändring av grunderna för den vapenfria tjänsten. Det har emellertid också under senare tid från enstaka håll hävdats att man bör

2 - - *Bihang till riksdagens protokoll 1966. 9 saml. 2 avd. Nr 48*

vågra att fullgöra värnplikt därför att man ogillar vår försvarspolitik. Det står givetvis var och en fritt att söka få till stånd ändringar i gällande lagstiftning på olika områden eller att få en viss politik omprövad. Men detta måste i en demokrati ske på sedvanlig politisk väg och inte genom ohör-samhet mot lag.

Det är angeläget att framhålla att värnpliktssystemet ger bättre möjlig-heter än något annat rekryteringssystem att ta tillvara landets befolknings-tillgångar inte bara i kvantitativt utan också i kvalitativt avseende. Det är t. ex. möjligt att för befälsbefattningar disponera dem som har de bästa le-daregenskaperna. I befattningar som kräver tekniska specialkunskaper kan placeras värnpliktiga som har kvalificerad civil utbildning eller yrkeserfa-renhet på aktuellt tekniskt område.

Vårt nuvarande system för utbildning av värnpliktiga bygger i huvudsak på den grund som lades genom 1941 års värnpliktsbeslut. Be-tydande förändringar har dock genomförts. Åren 1947 och 1948 förkorta-des grundutbildningen. De tidigare åldersklassvis genomförda repetitions-övningarna utbyttes vid armén år 1950 och vid kustartilleriet år 1952 mot repetitionsövningar i krigsförband. Grundutbildningen förlängdes år 1952 för värnpliktiga i allmänhet och för underbefälsuttagna värnpliktiga. Ef-ter att provisoriskt ha bedrivits från år 1951 infördes år 1952 befälsövning i anslutning till repetitionsövning såsom en permanent beståndsdel i ut-bildningssystemet. År 1960 infördes särskilda befälsövningar för värnplik-tiga placerade i underofficers- eller officersbefattning.

Den nuvarande grundutbildningen syftar främst till att utbilda den värn-pliktige så att han vid dess slut kan krigsplaceras i avsedd befattning. Ut-tagning för utbildning sker som ett obligatoriskt åläggande. Endast ut-tagning för utbildning till värnpliktig officer sker efter frivilligt åtagande. Grundutbildningens längd för värnpliktiga i allmänhet är vid armén och vid kustartilleriet 304 dagar, vid flottan 394 dagar samt vid flygvapnet i flertalet fall 364 dagar. För underbefälsuttagna värnpliktiga är utbildningstiden vid armén och kustartilleriet 324 dagar samt vid flottan 444 dagar. Vid flygvap-net väljs underbefäl ut bland de värnpliktiga i allmänhet, vilka som nämnts vanligen fullgör en grundutbildning om 364 dagar. Grundutbildningen för-längs härvid inte. Underofficersuttagna värnpliktigas grundutbildning är inom hela krigsmakten 450 dagar och de officersuttagnas 630 dagar. Värn-pliktslagen ger vissa möjligheter till smärre förkortningar av angivna tjänst-göringstider, bl. a. för att åstadkomma lämplig anpassning till kalendern. Detta utnyttjas bl. a. så att grundutbildningen för värnpliktiga i allmänhet vid kustartilleriet regelmässigt förkortas till 290 dagar.

Till grundutbildningen vid armén rycker flertalet värnpliktiga in på vå-ren och sommaren och rycker ut under senare delen av mars följande år. Vissa övningstrupper för skolor följer en annan utbildningsrytm. Vid kust-

artilleriet rycker flertalet värnpliktiga in på senhösten eller vintern och rycker ut på sensommaren och senhösten. Vid flottan är flertalet värnpliktiga fördelade på två i förhållande till varandra tidsförskjutna s. k. bemanningsgrupper. Vid den större av dessa sker inryckningen på sommaren och hösten och utryckning på hösten påföljande år. Vid den mindre bemanningsgruppen sker inryckningen på senhösten och vintern med utryckning påföljande vinter. Vid flygvapnet är flertalet värnpliktiga fördelade på fyra omgångar med in- och utryckning för omgångarna på vintern, våren, sensommaren och senhösten.

Den nuvarande repetitionsutbildningen omfattar repetitionsövningar med anslutande befälsövningar samt särskilda befälsövningar. Repetitionsövning i krigsförband syftar främst till att samträna krigsförbanden så att de under tiden mellan övningarna i händelse av mobilisering är direkt användbara för sina uppgifter utan kompletterande utbildning. Under övningarna sker förutom repetition i tämligen betydande omfattning omskolning av personalen på nytillkommen materiel eller för nya uppgifter inom krigsorganisationen, t. ex. i lokalförsvarsförband.

Repetitionsövningar i krigsförband förekommer f. n. vid armén och kustartilleriet, där krigsförbanden övas vart sjätte år. Vid flygvapnet förekommer repetitionsövningar i tillfälligt sammansatta övningsförband. Vid flottan förekommer mot repetitionsövningar svarande utbildning endast för visst befäl.

Meniga värnpliktiga vid armén och kustartilleriet är skyldiga att fullgöra tre repetitionsövningar om vardera 30 dagar. Visst befäl har i anslutning till varje repetitionsövning att fullgöra befälsövning om tio dagar. Meniga värnpliktiga vid flygvapnet är skyldiga att fullgöra högst fyra repetitionsövningar om vardera 30 eller 15 dagar inom ramen av en sammanlagd tjänstgöringstid för grundutbildning och repetitionsutbildning om 394 dagar. För befäl förekommer förutom repetitionsövningar också befälsövning i anslutning här till med en längd av tio eller, vid repetitionsövning om 15 dagar, fem dagar. De mot repetitionsövningar svarande övningarna vid flottan omfattar i regel vardera 30 dagar och avser som tidigare angetts endast visst befäl.

Särskild befälsövning, som i regel anordnas krigsförbandsvis, syftar till att ge värnpliktiga i underofficers- och officersbefattning den träning som krävs för att krigsförbanden skall kunna lösa sina viktigaste uppgifter. Personal i sådan befattning är skyldig att fullgöra högst två övningar om vardera 15 dagar. Övningarna läggs in mellan repetitionsövningarna. Särskild befälsövning förekommer inte vid flottan.

Nuvarande repetitionsövningar genomförs vid armén med förbanden fördelade på en vinteromgång, två våromgångar och en höstomgång. Den sistnämnda är störst. I växlande omfattning övas dessutom av beredskapsskäl

förband under sommaren. Av den personal som fullgör mot repetitionsövningar svarande utbildning vid flottan övas huvuddelen under hösten. Vid kustartilleriet genomförs repetitionsövningarna i regel under hösten men i någon omfattning också våren. Vid flygvapnet äger repetitionsövningarna i regel rum under hösten. — De särskilda övningarna genomförs vid samtliga försvarsgrenar i regel under sommaren.

I direktiven för värnpliktsutredningen angavs bl. a. att behovet av total utbildningstid för värnpliktiga vid samtliga försvarsgrenar borde klarläggas liksom den lämpligaste uppdelningen av tiden på grundutbildning och repetitionsutbildning. Det framhölls att riktpunkten måste vara att med beaktande av väsentliga samhällsekonomiska, statsfinansiella och sociala faktorer söka åstadkomma den utformning av värnpliktsystemet som bäst tjänar vårt försvar. Det förutsattes att vid utformningen av förslaget någon minskning av det årliga antalet tjänstgöringsdagar skulle eftersträvas. Vidare skulle de värnpliktsociala konsekvenserna redovisas, liksom konsekvenserna för inskrivningsväsendet, de värnpliktigas uttagning och redovisning m. m.

Värnpliktsutredningens arbete har bl. a. omfattat en kartläggning av det nuvarande systemets effekt och behovet av förbättringar. Kartläggningen har genomförts under studiebesök vid ett stort antal förband, fartyg och skolor varvid synpunkter har inhämtats såväl från befäl av olika kategorier som från meniga värnpliktiga. Ett flertal prov och försök på olika utbildningsområden har genomförts på utredningens initiativ.

Bristerna i nuvarande system och behoven av förbättringar är enligt utredningen främst följande. Det värnpliktiga befälets förmåga att leda och handha underställd trupp är otillräcklig. Förbandens användbarhet i krig sänks härigenom liksom effekten av repetitionsövningarna i fredstid. För att en förbättring skall komma till stånd bör det värnpliktiga befälet under grundutbildningen ges flera tillfällen till praktisk övning i att föra trupp. — Tillgången på värnpliktiga officerare inom krigsorganisationen är otillräcklig. Detta beror på att rekryteringsbehovet inte har kunnat täckas sedan tvångsuttagningen till ifrågakavande officersutbildning slopades år 1950. Till följd härav har man i ett stort antal befattningar för officer blivit tvungen att placera värnpliktiga, som inte har den erforderliga utbildningen. Detta bidrar enligt utredningen till att minska krigsorganisationens användbarhet. Åtgärder måste enligt utredningen vidtas för att förbättra rekryteringen av värnpliktiga officerare. — Vidare har brister konstaterats ifråga om enskilda befattningshavares och förbandens förmåga att genomföra mobilisering. Utbildningen på detta område måste enligt utredningen förbättras. — På grund av att striden kan väntas komma att föras över stora ytor måste alla värnpliktiga och alla förband oavsett huvuduppgift eller plats för gruppering effektivt kunna medverka i ytförsvaret. Denna förmåga är enligt ut-

redningen otillräcklig vid vissa förband. För att förbättra nämnda förmåga föreslås införande av en för krigsmakten likformig allmänmilitär utbildning. — Det är enligt utredningen inte möjligt att med nuvarande sexåriga mellanrum mellan förbandens repetitionsövningar fortlöpande bibehålla krigsförbandens samträning på tillräckligt hög nivå. Detta beror på att utbytet av personal på grund av flyttning, sjukdom m. m. hinner bli för stort under sexårsperioden. De enskilda värnpliktiga — både befäl och meniga — hinner också i alltför stor utsträckning glömma sina kunskaper och färdigheter under mellantiden mellan övningarna. Utredningen framhåller vidare att det är en allvarlig brist att repetitionsövningar i krigsförband över huvud taget inte förekommer vid flottan och flygvapnet. Utredningen anser det vara nödvändigt, att repetitionsutbildning i krigsförband införs inom hela krigsmakten och att övningarna anordnas med kortare tidsintervaller än sex år.

Utredningens överväganden har gjorts med utgångspunkt i de förhållanden som väntas föreligga i början av 1970-talet, bl. a. i fråga om krigsorganisationens storlek enligt 1963 års försvarsbeslut. Samtidigt har emellertid utredningen beaktat att utbildningssystemet utan principiella förändringar måste kunna anpassas till förhållanden efter denna tidpunkt. Utredningen erinrar om att resurserna för att genomföra de föreslagna förbättringarna är begränsade. Den för krigsmakten gällande kostnadsramen sätter en gräns. Direktiven anger att någon minskning av det totala antalet tjänstgöringsdagar för de värnpliktiga bör eftersträvas. De nytillkomna behoven har utredningen med hänsyn härtill sökt tillgodose genom att så långt möjligt disponera de tillgängliga resurserna på ett lämpligare sätt än nu. Utredningen har därvid valt att ytterligare differentiera utbildningstidens längd mellan olika grupper värnpliktiga. Utredningen har vidare räknat med att det skall vara möjligt att i någon mån ytterligare effektivisera utbildningen. Slutligen har utredningen genom vissa förkortningar av grundutbildningen sökt skapa förutsättningar för den intensifiering av repetitionsutbildningen som bedömts nödvändig. Vid sina överväganden rörande grundutbildningstidens längd och tidsmässiga inpassning har utredningen av studiesociala skäl eftersträvat att för den värnpliktiges obligatoriska grundutbildning inte ta i anspråk mer tid än som innefattar högst två studietermener vid universitet eller motsvarande läroanstalt.

Värnpliktsutredningens förslag innebär i stort följande. Värnpliktsutbildningen skall liksom i nuvarande system omfatta grundutbildning och repetitionsutbildning med i stort samma syfte som nu. Den tidigare nämnda för krigsmakten likformiga allmänmilitära utbildningen, som skall ingå i grundutbildningen, innebär dock i vissa fall en höjning av utbildningsmålet.

Det föreslås att liksom nu uttagning för utbildning till värnpliktig officer

skall ske efter frivilligt åtagande. Uttagning till all annan utbildning för värnpliktiga föreslås ske tvångsvis. Rekryteringen av värnpliktiga officerare bedöms, trots att den alltjämt avses bygga på frivillighet vid uttagningen, kunna bli tillräcklig om, såsom utredningen föreslår, grundutbildningen blir kortare och bättre anpassad med hänsyn till civila studier samt om utbildningspremien blir högre än nu.

Utredningen räknar med att de värnpliktiga i större omfattning än nu skall omplaceras från en försvarsgren till en annan under sin värnpliktstid och har anpassat utbildningen härtill.

Grundutbildningens längd differentieras enligt utredningsförslaget i ökad utsträckning inom och mellan försvarsgrenarna efter de varierande behoven. De värnpliktiga i allmänhet vid armén och kustartilleriet får härvid i flertalet fall en grundutbildningstid av 300 dagar, dvs. ungefär densamma som nu. Grundutbildningen för en stor grupp värnpliktiga i allmänhet förkortas till ca 250 dagar. För en liten grupp ökar den till högst 345 dagar. Vid flottan förkortas utbildningstiden till 320 dagar för en grupp värnpliktiga i allmänhet och till 364 dagar för en annan grupp som nu är underbefälsuttagen men som i utredningsförslaget behandlats som meniga. Vid flygvapnet bibehålls grundutbildningen för flertalet värnpliktiga i allmänhet vid 364 dagar. De underbefälsuttagnas utbildning förlängs vid armén till högst 345 dagar, vid kustartilleriet till 330 dagar, förkortas vid flottan till 364 dagar samt bibehålls vid flygvapnet i regel oförändrad vid 364 dagar. Grundutbildningens längd för de underofficersuttagna bibehålls oförändrad vid 450 dagar utom vid flygvapnet där den förkortas till 420 dagar. Grundutbildningen för de officersuttagna värnpliktiga förkortas vid armén och marinen från 630 till 540 dagar och vid flygvapnet från 630 till 510 dagar. Förkortningarna vid flottan, vilka är särskilt stora, bör ses mot bakgrunden av att repetitionsutbildning för alla värnpliktiga föreslås införd vid denna vapengren. Det föreslås att liksom i nuvarande system vissa förkortningar av tjänstgöringen skall kunna ske för att vinna lämplig anpassning till kalendern.

Grundutbildningen inpassas enligt utredningens förslag inom hela krigsmakten så att allsidigt sammansatta förband av krigsstyrka kan organiseras under senare delen av utbildningen främst för att ge det värnpliktiga befälet bättre övning i praktisk truppföring. — Vid arméns huvuddel rycker flertalet värnpliktiga in under sommaren och rycker ut på våren påföljande år. Utbildningen för de underofficersuttagna uppdelas på två perioder varav den första fullgörs under tre sommarmånader med uppehåll därefter till påföljande sommar då återstoden av grundutbildningen, tolv månader, påbörjas. Tjänstgöring i en följd kan emellertid ske efter frivilligt åtagande varvid dock längre studietid än som innefattar två studietermener tas i anspråk. — Vid flottan fördelas enligt förslaget flertalet värnpliktiga på tre bemanningsgrupper mot nuvarande två. De värnpliktiga i den största bemanningsgruppen rycker in under sommaren och hösten och rycker ut i

mitten av september påföljande år. De värnpliktiga som tillhör den näst största bemanningsgruppen rycker in under hösten och vintern och rycker ut till jul omkring ett år senare. Vid den tredje bemanningsgruppen sker inryckning under vintern och våren, utryckningen påföljande vår. Inom bemanningsgrupperna förbättras samordningen av utbildningen främst genom att tiderna för påmönstring och avmönstring på fartygen blir gemensamma för alla kategorier. — Vid kustartilleriet inpassas grundutbildningen i stort liksom nu, varvid dock en anpassning sker mellan olika kategorier värnpliktiga så att gemensam utryckning erhålls. — Vid flygvapnet genomförs utbildningen som nu i huvudsak med kontingenten uppdelad på fyra från varandra tidsförskjutna omgångar, där inryckningstiderna jämkats något för att underlätta civila studier.

Repetitionsutbildning i krigsförband, som nu förekommer vid armén och kustartilleriet, föreslås införd även vid flottan och flygvapnet. Repetitionsutbildningen omfattar enligt utredningsförslaget tre slags övningar, nämligen krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar.

Krigsförbandsövningarna, som motsvarar nuvarande repetitionsövningar i krigsförband med anslutande befälsövningar, genomförs enligt förslaget för förbandens del vart fjärde år. Övningarnas längd är vid armén och marinen i de flesta fall 32 dagar för personal i officers- och underofficersbefattning, 25 dagar för personal i underbefälsbefattning och i särskilt utbildningskrävande befattning för menig samt 18 dagar för övriga meniga. Övningarnas längd är vid de flesta av flygvapnets förband 22 dagar för värnpliktiga i befattning för officer, underofficer och i befattning för vissa underbefäl samt 15 dagar för återstående värnpliktiga. Vid mindre delar av krigsmakten eller för viss personal förekommer smärre variationer beroende på olikheter ifråga om behov av utbildningstid m. m. Den värnpliktige åläggs vid samtliga försvarsgrenar att fullgöra högst fem krigsförbandsövningar.

Särskilda övningar, som är en vidareutveckling av nuvarande särskilda befälsövningar, inläggs enligt utredningsförslaget mellan krigsförbandsövningarna vid förband med särskilt komplicerad stridsteknik eller materiel. De genomförs i flertalet fall med krigsförbandens befäl i officers- och underofficersbefattning men vid vissa förband även med övrigt befäl och meniga i nyckelbefattningar. Den värnpliktige åläggs att fullgöra, vid armén och marinen högst tre särskilda övningar om vardera elva dagars längd samt vid flygvapnet högst fem sådana om vardera fyra dagars längd.

Mobiliseringsövningarna, som saknar motsvarighet i nuvarande utbildningssystem, kan omfatta antingen viss personal med särskilt betydelsefulla uppgifter vid förbandens mobilisering eller hela förband med särskilt korta mobiliseringstider. Övningens längd är i regel högst 24 timmar. Den kan dock utsträckas till högst 48 timmar. Den värnpliktige åläggs vid samtliga försvarsgrenar att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar.

Repetitionsutbildningen förutsätts av värnpliktsutredningen i stort inpas-

sad under kalenderåret som nu. Vid armén har emellertid frågan om förbandens antalsmässiga fördelning på vinter-, vår- och höstomgångar lämnats öppen. För flottan räknar utredningen med krigsförbandsövningar främst under hösten.

Utredningsförslaget innebär jämfört med nuvarande system att antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vad gäller grundutbildningen minskar med omkring 800 000 och vad gäller repetitionsutbildningen ökar med omkring 300 000. Totalt inbesparas således omkring 500 000 tjänstgöringsdagar. Samtidigt ökar dock antalet in- och utryckningsdagar med drygt 100 000.

Utredningen lägger fram förslag till sådana ändringar av de ekonomiska förmånerna till de värnpliktiga som utredningen anser att den föreslagna omläggningen av utbildningen nödvändiggör. Därjämte föreslås en avsevärd förbättring av premierna för utbildning till värnpliktiga officer.

Utredningen uppskattar att dess förslag på längre sikt innebär merkostnader dels av 15 milj. kr. för år för sådana åtgärder som direkt är att hänföra till förslaget, dels av 40 milj. kr. för år utgörande kostnader som väl har ett samband med förslaget men vilkas storlek inte alltid direkt kan härledas ur detta. Utredningen har härvid bedömt att successivt fram till början av 1970-talet sammanlagt omkring 500 personer skulle behöva anställas inom krigsmakten, varav en del kan utgöras av pensionsavgången militär personal.

Förslaget föreslås tillämpas beträffande grundutbildningen fr. o. m. år 1967. Systemet för repetitionsutbildning föreslås infört stegvis med början år 1966 och vara helt genomfört år 1973.

Det av värnpliktsutredningen föreslagna utbildningssystemet har av remissinstanserna ansetts vara uppbyggt efter riktiga principer eller lämnats utan större erinringar. Överbefälhavaren liksom försvarsgrenscheferna bedömer att ett genomförande av förslaget skulle innebära att de väsentliga kraven på krigsorganisationens användbarhet under överskådlig framtid tillgodoses. De militära myndigheterna liksom de personalorganisationer som företräder den fredsanställda personalen framhåller emellertid att det föreslagna systemet innebär ökad belastning på såväl utbildnings- som förvaltningsorganisationen. De förutsätter att systemet genomförs stegvis och med hänsyn till de resurser som står till förfogande. De civila myndigheter och organisationer som företräder näringslivet anser, att de ställningstaganden utredningen har gjort är väl anpassade efter vårt lands ekonomiska och personella resurser. De remissinstanser som företräder den civila utbildningssektorn uttrycker genomgående sin tillfredsställelse över den hänsyn utredningen har tagit till studiesociala faktorer och finner att utredningens förslag totalt sett innebär en förbättring på detta område.

För egen del anser jag att värnpliktsutredningen har gjort en noggrann och i allt väsentligt lämplig avvägning mellan militära och civila behov och att förslaget därför är en god grund för en reform av värnpliktsutbildningen. Det av utredningen framlagda förslaget är enligt min uppfattning tillämp-

ligt med nuvarande försvarsbeslut som grund men också vid vissa avvikelser från detta.

Överväganden och förslag

Förutsättningar och riktlinjer

Värnpliktsutredningen framhåller, när den redovisar förutsättningarna för utformningen av värnpliktsutbildningen, att våra tillgångar av värnpliktiga är knappa. Den pekar på att flottans och flygvapnets årskontingent bl. a. för att tillgodose insatsberedskapen är större än vad som krävs för att vidmakthålla krigsorganisationen, vilket leder till att en förhållandevis stor personalreserv bildas. Jag delar utredningens uppfattning att de värnpliktiga i denna personalreserv måste kunna utnyttjas för att täcka brister inom övriga delar av försvaret. Detta kräver att de värnpliktiga till skillnad från vad nu gäller har kvarstående skyldighet att fullgöra erforderlig utbildning efter överföring från flottan resp. flygvapnet.

Vad som från bl. a. Sveriges Förenade Studentkårers sida anförs om att antalet 20-åringar kommer att minska det närmaste decenniet är i och för sig riktigt. Däremot kan jag inte biträda den slutsats som organisationen dragit härav, nämligen att det skulle gå att de närmaste åren sänka genomsnittsåldern på de värnpliktiga. Medelåldern på de värnpliktiga är nämligen med den hittills använda tekniken för utjämning av värnpliktskontingentens storlek beroende av antalet värnpliktiga 20-åringar under en längre följd av år och det dröjer därför nu tämligen länge innan genomsnittsåldern på de värnpliktiga sjunker. Jag finner därför utredningens uppfattning att genomsnittsåldern på de värnpliktiga stiger de närmaste åren vara riktig.

Utredningen har bl. a. i syfte att säkerställa ett rationellt utnyttjande av värnpliktiga föreslagit, att Kungl. Maj:t skall fastställa personalramar för försvarsgrenarnas krigsorganisation liksom för personalreserverna. Överbefälhavaren och chefen för armén hävdar att nuvarande ordning, som innebär att de årliga utbildningskontingenterna är maximerade, medger tillräcklig säkerhet i detta hänseende och bör bibehållas. Jag tar inte nu ställning i denna fråga.

Värnpliktsutredningen har framhållit betydelsen av att frekvensen av anstånd med fullgörande av repetitionsutbildning minskas. Dessa synpunkter har starkt understrukits av de militära myndigheterna som framhållit att en minskning av anståndsfrekvensen är en förutsättning för att den av utredningen föreslagna repetitionsutbildningen skall ge avsedd effekt. Berörda civila myndigheter och organisationer har genomgående uttryckt förståelse för värnpliktsutredningens synpunkter men det har hävdats att repetitionsutbildning särskilt för studerande och för de i jordbruket sysselsatta kan innebära allvarliga olägenheter. Jag bedömer i likhet med flera remissinstanser att den föreslagna förkortningen av övningarna minskar

behovet av anstånd men anser det därutöver nödvändigt att de synpunkter utredningen anfört om åtstramning av anståndsgivningen beaktas. Särskild hänsyn måste dock även i framtiden tas till dem som genomgår utbildning av olika slag med bunden studiegång.

Jag vill i detta sammanhang understryka betydelsen av vad utredningen anfört angående de särskilda villkor och möjligheter som är förknippade med ett värnpliktssystem. Jag delar sålunda utredningens uppfattning, att förfaringssätt och bestämmelser måste göras så enkla som möjligt och att ändringar bör ske endast då så oundgängligen krävs. Jag vill vidare framhålla betydelsen av att man även vid anskaffning av materiel till krigsorganisationen noggrant beaktar de särskilda förutsättningar som betingas av värnpliktssystemet. Det är väsentligt att försvarsgrenarnas materiel görs enhetlig så långt detta är möjligt och lämpligt och att anpassning till materiel som utnyttjas inom samhället i övrigt sker i största möjliga utsträckning. Olikheter mellan försvarsgrenarna i fråga om intendenturmateriel, handvapen, fordon m. m. måste vara klart motiverade. Viss enhetlighet bör också vara möjlig i fråga om komponenter i skilda vapensystem. Strävan efter enkel och så långt möjligt enhetlig materiel skall syfta till lättare och säkrare inläring och repetition, lägre anskaffnings- och underhållskostnader samt bättre utnyttjande av utbytesenheter. Vidare underlättas om-disposition av värnpliktiga mellan försvarsgrenarna.

Utredningen har, då den dragit upp riktlinjer för värnpliktsutbildningens utformning, bl. a. räknat med att i ökad utsträckning differentiera utbildningstidens längd mellan olika grupper värnpliktiga samt att söka effektivisera utbildningen. Utredningen har bedömt det möjligt att fördela de värnpliktiga i allmänhet, som nu inom försvarsgrenarna i regel har lika lång utbildningstid i grupper med olika lång grundutbildning. En liknande uppdelning föreslås beträffande repetitionsutbildningen. Differentiering av utbildningens längd förekommer i förslaget även i ökad utsträckning mellan försvarsgrenar och vapengrenar ifråga om såväl grundutbildning som repetitionsutbildning. Det är uppenbart att en sådan differentiering innebär att utbildningssystemet i viss mån kompliceras. De militära myndigheterna bedömer dock den föreslagna differentieringen möjlig att genomföra. Jag anser att den väg utredningen valt är riktig eftersom den innebär större möjligheter att fördela resurserna så att de väsentliga behoven tillgodoses utan ökning av den sammanlagda tjänstgöringsvolymen. Den ökade differentieringen kan komma att skapa vissa psykologiska svårigheter. Jag anser emellertid i likhet med utredningen att dessa kan minskas genom att värnpliktiga som åläggs längre tjänstgöring än som gäller flertalet gottgörs ekonomiskt. Utredningens uppfattning att de nya behoven av utbildning i viss mån kan tillgodoses med den tid som friställs genom effektivisering av utbildningen har inte föranlett erinran från de militära myndigheterna. Jag vill understryka betydelsen av att utbildningen

fortlöpande effektiviseras när så är möjligt och vill särskilt förorda att den självverksamhetsprincip som tillämpas i det civila undervisningsväsendet beaktas även inom den militära utbildningen framförallt när det gäller befälsutbildningen. Genom att utnyttja möjligheterna till differentiering av utbildningstidens längd och till effektivisering är det enligt utredningen möjligt att överföra tid från grundutbildningen till repetitionsutbildningen. En sådan omfördelning av resurserna finner jag ofrånkomlig. Den utgör en grundförutsättning för att krigsorganisationen fortlöpande skall kunna samtränas så att den är användbar omedelbart vid mobilisering.

Vad värnpliktsutredningen föreslår rörande utbildningssystemets uppbyggnad i stort har vid remissbehandlingen inte föranlett någon erinran. Grundutbildningen föreslås liksom nu främst ha till syfte att utbilda den värnpliktige så att han vid dennas slut är fullt användbar i avsedd befattning inom krigsorganisationen. Även repetitionsutbildningens syfte föreslås oförändrat, dvs. att säkerställa att den värnpliktige är fullt användbar enskilt och i förband inom krigsorganisationen under den återstående värnplikts-tiden. Jag ansluter mig till denna utredningens uppfattning.

Grundutbildningens uppbyggnad enligt utredningens förslag finner jag lämplig. Jag anser det betydelsefullt att alla värnpliktiga ges en för krigsmakten likformig allmänmilitär utbildning. Härigenom skapas en grundförutsättning för att alla värnpliktiga skall kunna användas inom krigsorganisationen på ett rationellt sätt. Jag finner vidare det nödvändigt att utbildningen för alla kategorier värnpliktiga så samordnas tidsmässigt att grundläggande krigsförbandsutbildning med allsidigt sammansatta förband kan genomföras under senare delen av grundutbildningen. Det är därvid särskilt viktigt att de befälsuttagna värnpliktiga före den grundläggande krigsförbandsutbildningen hunnit få sådan färdighet i befälsutövning att de under denna utbildning varaktigt kan tjänstgöra i befattning i vilka de senare avses krigsplaceras. Denna sammanhängande period av praktisk befälsutövning under främst förbandsutbildning betraktar jag som en hörnsten i det nya utbildningssystemet.

Ifråga om utbildningsveckans längd har utredningen förordat att nuvarande ordning bibehålls vilket innebär i stort att lördagarna är tjänstgöringsfria under de tre sommarmånaderna. Den tid som faller bort överförs till återstående del av grundutbildningen, som i övrigt bedrivs sex dagar i veckan. Utredningen framhåller att den inte finner det lämpligt från pedagogisk synpunkt att genomgående frilägga lördagarna genom överföring av utbildningstid från lördagarna till veckans övriga vardagar. Den framhåller vidare att ett genomförande av femdagarsvecka skulle nödvändiggöra en förlängning av grundutbildningen till nackdel såväl för den värnpliktige som för näringsliv och civil undervisning. Jag finner motiven för utredningens ställningstagande bärande och tillstyrker förslaget men anser, med beaktande bl. a. av vad överbefälhavaren och chefen för flygvapnet anfört, likväl att

en möjlighet bör finnas att i begränsad omfattning utöver de tre sommar-månaderna få omfördela tjänstgöringstiden på lördagar till övriga dagar i veckan när så är möjligt utan att antalet utbildningstimmar per vecka minskas.

Värnpliktsutredningen har som riktlinje för grundutbildningens inpassning under året antagit att tid inrymmande högst två civila studietermi-ner bör tas i anspråk för denna utbildning och att denna om möjligt bör inpassas mellan den 1 juni första året och den 1 september följande år. Antalet värnpliktiga som genomgått gymnasium eller postgymnasial fack-utbildning väntas öka starkt och omfatta värnpliktiga ur alla kategorier. Jag finner det därför angeläget att nämnda riktlinjer tillämpas, oaktat att härvid obestriddligen vissa militära olägenheter uppstår.

Bristen på värnpliktiga officerare främst inom arméns krigsorganisa-tion är stor, vilket innebär en allvarlig minskning av förbandens effekt i krig. Utredningen bedömer bl. a. efter samråd med militärpsykologiska in-stitutet att det inte är lämpligt att återinföra tvångsvis uttagning utan för-ordrar att nuvarande ordning med uttagning efter frivilligt åtagande bör bestå. För att underlätta rekryteringen anser utredningen att man i stället bör välja att anpassa utbildningen bättre än nu till civila studier och ersätta de värnpliktiga bättre ekonomiskt. Överbefälhavaren och försvarsgrensche-ferna har i huvudsak ingen erinran mot att förslaget tills vidare tillämpas. Jag anser att den av utredningen föreslagna anpassningen av utbildningen kan väntas påtagligt bidra till en förbättring av rekryteringen och tillstyr-ker förslaget. Mina i det följande framlagda förslag bygger i princip på en sådan ordning. Till frågan om förbättring av premierna återkommer jag i det följande.

Repetitionsutbildningens uppbyggnad i stort enligt utredningens förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Jag an-ser att utredningen med omfattande praktiska och teoretiska undersök-ningar som grund har föreslagit ett system som är väl avvägt med hänsyn till såväl de enskilda värnpliktigas som förbandens skiftande behov av öv-ning. Det är enligt min mening uppenbart att repetitionsövningarna vid armén och kustartilleriet måste återkomma oftare än vart sjätte år. Jag anser det också nödvändigt att repetitionsutbildning i krigsförband införs vid flottan och flygvapnet. Utredningens förslag att krigsförbanden i princip skall övas vart fjärde år anser jag vara väl underbyggt. Jag finner också att utredningen har redovisat bärande skäl för att befäl och meniga i särskilt viktiga befattningar bör genomföra särskild övning under tiden mellan krigsförbandsövningarna. De mobiliseringsövningar som utredningen före-slår dels för vissa befattningshavare med särskilda uppgifter vid mobili-seringen, dels för vissa förband med särskilt korta mobiliseringstider anser jag vara en nödvändig del av repetitionsutbildningen med hänsyn till de ökade krav som ställs på våra värnpliktsförbands förmåga att snabbt och

säkert genomföra mobilisering. Med införande av dessa övningar skapas också möjligheter att vid behov tillfälligt höja insatsberedskapen.

Ifråga om utredningens förslag rörande mobiliseringsövningar för hela förband — mönstringsövningar — vill jag anföra följande. Jag tillstyrker att personalen i förbanden inkallas med åläggande om omedelbar inställelse med hänsyn till de höga krav som ställs på förbandens mobiliseringsberedskap. Personalen bör emellertid vara orienterad i förväg om att den under en viss tidsperiod kan komma att inkallas till mönstringsövning. Jag vill vidare framhålla betydelsen av att värnpliktiga som inte bör delta i övningen med hänsyn till angelägen civil verksamhet — t. ex. jourtjänst — undantas från inkallelse eller hemförlovas utan omgång. Mönstringsövning bör som utredningen föreslagit i regel omfatta 24 timmar men kunna utsträckas till 48 timmar om övningen anbefallts för att tillfälligt höja insatsberedskapen. Övningens längd bör räknas från tidpunkt då inkallelseorder sänds ut från militär myndighet och till den tidpunkt då den värnpliktige hemförlovas.

Utredningens förslag avseende mönstringsövning innebär bl. a. att personlig utrustning innefattande handvapen med ammunition i fred skall lämnas ut till berörda värnpliktiga för förvaring i bostaden förutsatt att den enskilde inte reser invändning häremot. Syftet med denna utlämning är att säkerställa hög personell beredskap vid förband som är särskilt betydelsefulla vid ett kuppföretag. Övningarnas omfattning är enligt min mening inte beroende av vilken ställning som tas i denna fråga. Jag tar inte nu ställning i frågan.

Vad utredningen har anfört ifråga om *insatsberedskapen och utbildningssystemet* biträder jag. Jag vill bl. a. framhålla betydelsen av att tillfälliga behov av att höja insatsberedskapen kan tillgodoses genom ändrad förläggning till tiden av krigsförbandsövningar samt genom mönstringsövningar.

Armén

Utredningens kartläggning av nuvarande brister och behovet av förbättringar i värnpliktsutbildningen vid armén har inte föranlett erinran vid remissbehandlingen. Jag finner utredningens synpunkter väsentliga och vill särskilt understryka nödvändigheten av att det värnpliktiga befälet ges bättre rutin att leda och handha underställd trupp. Jag delar utredningens mening att det är nödvändigt att krigsförbandens användbarhet förbättras genom tätare återkommande repetitionsutbildning.

I fråga om grundutbildningens omfattning finner jag i likhet med arméchefen det i och för sig beklagligt att möjlighet inte finns att ge de underbefälsuttagna värnpliktiga en utbildningstid om 345 dagar i alternativet vårutryckning, vilket alternativ utredningen avsett för arméns huvuddel. Jag anser emellertid att arméchefens förslag att undanröja denna

olägenhet genom att tidigarelägga inryckningen till maj skulle innebära ett väsentligt avbräck för det stora antal värnpliktiga som under denna månad alltjämt bedriver studier vid gymnasium eller universitet. En beskärning av utbildningstiden för underbefälsuttagna och värnpliktiga E i enlighet med utredningens förslag måste därför enligt min mening ske. Jag kan i och för sig dela arméchefens uppfattning att plutonchefs ställföreträdare med hänsyn till uppgifterna bör ges utbildning likvärdig med den som ges plutonchef. Jag anser emellertid i likhet med utredningen att plutonchefs ställföreträdare t. v. med hänsyn till de begränsade utbildningsresurserna och såsom nu också sker måste ges kortare utbildning. Även utredningens förslag rörande utbildningstidens längd för övriga kategorier värnpliktiga anser jag lämpliga. Jag vill dock framhålla att den föreslagna förkortningen av utbildningen till värnpliktig officer tillstyrks av mig endast under den förutsättningen att underofficersutbildningen innefattar den sammanhängande period av trupptjänstgöring under tillämpad förbandsutbildning som utredningen föreslagit. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Arméchefen, som har utfört en översyn av utbildningskontingentens sammansättning och fördelning på kategorier, föreslår med anledning härav att antalet tjänstgöringsdagar för grundutbildning ökas med 26 000 i förhållande till utredningens förslag. Jag kan av kostnadsskäl inte tillstyrka att antalet tjänstgöringsdagar ökas utan räknar med att nu anmälda nya behov av ytterligare utbildning — liksom andra sådana behov som framdeles kan göra sig gällande — får tillgodoses genom omdisposition inom ramen för ett i förhållande till utredningens förslag oförändrat antal tjänstgöringsdagar.

Utredningen har redovisat tre alternativ för inpassningen under året av värnpliktsutbildningen, nämligen alternativen sommar-, höst- och vårutryckning.

Jag anser det obestridligt att alternativet sommarutryckning inrymmer fördelar såväl från militära synpunkter som med hänsyn till civila studier. För alternativet talar att det organisatoriskt är relativt enkelt samt att det underlättar uttag av sommarsemester för den aktiva personalen. Från studiesynpunkt är det bl. a. en fördel att enligt alternativet all obligatorisk grundutbildning genomförs i en följd. Alternativet innebär emellertid även uppenbara militära olägenheter. Utbildningens inledande skede genomförs för en stor del av åldersklassen under ogynnsamma klimat- och ljusförhållanden, särskilt i Norrland. Vinterutbildningen måste inledas innan tillräcklig föregående utbildning genomförts. Under slutskedet av utbildningen begränsar tjällossning och besädd mark i väsentlig grad rörelsefriheten under förbandsutbildningen. De angivna svårigheterna torde i viss mån kunna minskas om utbildningshallar byggs i stor omfattning för att underlätta den inledande enskilda utbildningen samt om övningsfälten utvidgas och förstärks i betydligt större utsträckning än nuvarande planer anger. Ett inves-

teringsprogram av den omfattning som här skulle bli aktuellt bedömer jag dock av kostnadsskäl inte möjligt att genomföra. Jag vill också tillägga att de markskador som utbildningen under våren och sommaren skulle förorsaka kommer att dra merkostnader, vilkas storlek är svår att uppskatta. Jag inser väl de skäl som har föranlett utredningen och många remissinstanser att föreslå försök med alternativet. Jag anser emellertid att det inte är möjligt att till rimliga kostnader nå en från militär synpunkt godtagbar effekt av alternativet. Det bör därför inte bli föremål för särskilda försök.

I likhet med värnpliktsutredningen finner jag det nödvändigt att, bl. a. med hänsyn till behovet av övningstrupper, vissa förband utbildas i enlighet med alternativet höstutryckning trots de olägenheter från militär synpunkt som är förenade med alternativet. Enligt alternativet pågår utbildningen något över en vecka in i september, vilket kan medföra vissa svårigheter för dem som skall påbörja eller fortsätta civila studier denna månad. Utbildningstiderna är emellertid så hårt beskurna att jag inte finner det möjligt att förkorta utbildningen så att utryckning kan ske före den 1 september. Det är med hänsyn till trettondedagshelgen heller inte lämpligt att tidigarelägga inryckningen eftersom den för en grupp av berörda värnpliktiga avses ske omedelbart efter denna helg. Jag anser därför att den av utredningen valda inpassningen är ofrånkomlig.

Alternativet vårutryckning är, främst till följd av att det innebär att underofficersutbildningen delas upp på två tjänstgöringsperioder, förenat med olägenheter för de värnpliktiga som bedriver studier vid universitet och högskolor. Jag hyser förståelse för de synpunkter som med anledning härav framförts bl. a. av universitetskanslersämbetet. Av skäl som jag kommer att redovisa i det följande finner jag dock alternativet vårutryckning ha sådana fördelar att det i första hand bör väljas. Efter samråd med chefen för eklestistikdepartementet vill jag erinra om bl. a. de möjligheter som finns att inom ramen för ett treterminssystem öka såväl undervisningsvolymen som antalet examinationstillfällen. Eventuellt kan även en justering av det akademiska läsårets längd komma att bli erforderlig i detta sammanhang. Hit hörande frågor övervägs f. n. av universitetskanslersämbetet. Jag vill framhålla som min bestämda uppfattning att av de tre redovisade alternativen endast alternativet vårutryckning medger den förbandsutbildning av tillämplig karaktär som ofrånkomligen krävs för att ge befäl och meniga fullvärdig utbildning. Vidare säkerställs i alternativet att de värnpliktiga får tillräcklig vinterutbildning. Jag tillstyrker därför liksom utredningen och chefen för armén att alternativet tillämpas för arméns huvuddel.

De av mig nu redovisade övervägandena rörande i vilken utsträckning alternativen bör tillämpas är gjorda mot bakgrunden av de krav som den långsiktiga beredskapen ställer, dvs. med tanke på att skapa bästa möjliga betingelser för utbildningen. Jag är emellertid medveten om att nämnda krav måste avvägas mot de krav insatsberedskapen ställer. En sådan avväg-

ning bör i enlighet med utredningens förslag göras fortlöpande. Jag finner att tillräcklig handlingsfrihet härvidlag kan erhållas inom ramen för alternativen vår- och höstutryckning.

I fråga om den närmare utformningen av alternativet vårutryckning vill jag anföra följande. Den av arméchefen förordade generella tidigareläggningen av in- och utryckningstiderna, innebärande att utryckning sker före den 1 april, är från vissa militära synpunkter att föredra. Vissa fördelar skulle också vinnas för näringslivet. Följden skulle emellertid bli att inryckning vid obeskuren utbildning för en stor del av arméns kontingent skulle ske redan under maj med de olägenheter för studerande som tidigare har redovisats. Jag anser därför liksom utredningen att en tidigareläggning av utryckningen bör ske endast vid truppförband med förläggningssort där tjällossningen omöjliggör den utbildning som avses förekomma under april. Härvid får utbildningen för de underbefälsuttagna värnpliktiga och värnpliktiga E förkortas i motsvarande mån som tidigareläggning sker, så att inryckning inte sker under maj. En tidigareläggning av in- och utryckningstiderna anser jag nödvändig även de år påsken infaller i slutet av april.

Jag vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att de underofficersuttagna värnpliktiga får tillräcklig utbildning före trupptjänstgöringen under den grundläggande krigsförbandsutbildningen. Utredningens förslag, som innebär att utbildningen antingen sker i en följd med inryckning i mars eller uppdelas på två perioder, tillgodoser minimibehovet av skolmässig förutbildning före den grundläggande krigsförbandsutbildningen. Jag tillstyrker därför utredningens förslag rörande de underofficersuttagnas utbildning. Jag förutsätter därvid att största möjliga frihet ges åt de värnpliktiga att välja mellan tjänstgöring i en följd eller tjänstgöring uppdelad på två perioder.

Utredningens förslag rörande inpassningen av vidareutbildningen till värnpliktig officer finner jag lämpligt från såväl utbildnings- som rekryteringssynpunkt, eftersom kadettskolan genomförs i direkt anslutning till underofficersutbildningen. Chefen för armén redovisar i sitt remissyttrande ett modifierat förslag som bygger på utredningens utbildningstider. Det innebär i jämförelse med utredningens förslag en mindre belastning på utbildningsorganisationen under sommaren men medför å andra sidan bortfall av en månads trupptjänst under den grundläggande krigsförbandsutbildningen. Med hänsyn till att denna trupptjänst är ett väsentligt led i de befälsuttagna värnpliktigas utbildning är jag inte beredd att tillstyrka arméchefens förslag utan förordar det som redovisats av utredningen.

Jag vill slutligen framhålla att såväl de civila utbildningsmyndigheterna som de militära myndigheterna noga bör följa utvecklingen och, om så befinns nödvändigt, ömsesidigt göra jämkningar beträffande tidsinpassningen.

Sammanfattningsvis tillstyrker jag utredningens förslag rörande grundutbildningen för de värnpliktiga. Det innebär att de värnpliktigas tjänstgö-

ring för grundutbildning skall omfatta för värnpliktiga G 255 dagar eller, i alternativet höstuttryckning, 243 dagar, för värnpliktiga F 300 dagar, för värnpliktiga E och underbefälsuttagna värnpliktiga — i de särskilda fall grundutbildningen inte förkortas i enlighet med vad i det följande anges — 332 dagar eller, i alternativet höstuttryckning, 345 dagar, för underofficersuttagna värnpliktiga 450 dagar samt för officersuttagna värnpliktiga 540 dagar. — Arméns huvuddel utbildas enligt alternativet vårutryckning, mindre del enligt alternativet höstuttryckning. Vid några få förband inpassas beroende på speciella förhållanden grundutbildningen på följande sätt. Utbildningen enligt alternativet vårutryckning kan vid förband där tjällossningen utgör ett betydande hinder för utbildningen under april och senare delen av mars läggas högst en månad tidigare än vid övriga förband. Sker tidigareläggning förkortas grundutbildningen för värnpliktiga E och underbefälsuttagna värnpliktiga i motsvarande mån till lägst 302 dagar. Tidigareläggning i erforderlig omfattning bör även ske i de fall påsken infaller i slutet av april. — Liksom i nuvarande system bör de nu angivna tiderna kunna förkortas med i regel högst sju dagar för att vinna lämplig anpassning till kalendern.

Utredningens förslag rörande repetitionsutbildningens omfattning finner jag vara väl underbyggt genom omfattande studier och försök. Jag är medveten om att de av utredningen föreslagna tiderna för olika övningar är korta och att bl. a. möjligheterna att genomföra större tillämpningsövningar därigenom minskar. Med hänsyn till de begränsade resurserna i olika hänseenden kan jag emellertid inte tillstyrka de mindre utökningar i fråga om krigsförbandsövning och mönstringsövning som överbefälhavaren finner behövliga. Jag biträder under åberopande av det anförda utredningens förslag som innebär följande.

Krigsförbandsövning genomförs vart fjärde år för förbanden med möjlighet till mindre avvikelser härifrån. Ett mindre antal krigsförband undantas liksom nu från övning. Den värnpliktige åläggs att fullgöra högst fem krigsförbandsövningar. Krigsförbandsövning får omfatta högst 34 dagar. Den omfattar för de meniga värnpliktiga 18 dagar, för värnpliktiga i underbefälsbefattningar 25 dagar och för värnpliktiga i underofficers- och officersbefattningar 32 dagar. Från angivna tider kan följande avvikelser ske. Meniga värnpliktiga, som har särskilt stort behov av befattningsutbildning, till ett antal av högst 9 000 årligen fullgör krigsförbandsövning om högst 25 dagar. För meniga värnpliktiga, som tillhör förband vilket under krigsförbandsövning skall företa längre förflyttning och som eljest skulle fullgöra krigsförbandsövning om 18 dagar, till ett antal av högst 10 000 årligen kan tiden för krigsförbandsövning förlängas till högst 21 dagar. Detta innebär att den värnpliktige kan åläggas att fullgöra krigsförbandsövning under sammanlagt högst följande antal dagar, nämligen vid placering i flertalet befattningar för menig 105 dagar, vid placering i vissa befattningar för me-

nig och i befattning för underbefäl 125 dagar samt vid placering i befattning för underofficer och officer 160 dagar. Härutöver kan värnpliktiga i befattningar som kompanichef eller kompanikvartermästare eller motsvarande befattning samt i annan befälsbefattning med uppgift som materielredogörare åläggas att för avvecklingsarbete fullgöra krigsförbandsövning som är högst två dagar längre än den tid om 25 eller 32 dagar som annars skulle gälla. Den värnpliktige får således åläggas sådan förlängning sammanlagt under högst tio dagar. Vid fullt utbyggt system fullgör årligen i genomsnitt 120 000 värnpliktiga krigsförbandsövning vid armén.

Särskild övning läggs in mellan krigsförbandsövningarna för flertalet fältförband. Övningen omfattar antingen enbart personal i officers- och underofficersbefattning eller all personal i nyckelbefattning. Den värnpliktige åläggs fullgöra högst tre särskilda övningar vardera om elva dagar. Vid fullt utbyggt system fullgör årligen i genomsnitt 12 000 värnpliktiga särskild övning, varav ca 9 000 befäl och 3 000 meniga.

Mobiliseringsövning genomförs på sätt som angetts i det föregående i form av mobiliseringsgenomgång eller mönstringsövning. Övningens längd är således i regel högst 24 timmar men kan dock utsträckas till högst 48 timmar. Den värnpliktige åläggs att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar under sammanlagt högst åtta dagar. Det årliga antalet värnpliktiga som fullgör mobiliseringsövning är förhållandevis begränsat.

Jag tillstyrker vidare utredningens förslag att krigsförbandsövningarna liksom nu i huvudsak äger rum på vintern, våren och hösten. Den antalsmässiga fördelningen av förband på omgångar bör främst ske under hänsynstagande till arméns egna utbildningsbehov, behovet av samövning mellan försvarsgrenarna samt behoven av insatsberedda förband. Särskilda övningar bör med hänsyn till det stora antalet studerande genomföras främst under sommaren. Jag förutsätter att planeringen av repetitionsutbildningens förläggning under året liksom nu sker i nära samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna.

Utredningen föreslår, att utbildningen till reservofficer även i fortsättningen byggs upp efter de principer som ligger till grund för 1960 års befälsordning, dvs. med utbildningen till värnpliktig officer som grund och med påbyggnad av två reservofficerskurser. Utredningens förslag innebär att reservofficerskurserna med oförändrad längd inpassas lämpligare än nu med hänsyn till civila studier men att en trupptjänstgöringsperiod om 30 dagar bortfaller, varigenom utbildningen kan förkortas från nuvarande 200 dagar till 170 dagar. Härvid bör beaktas att den föregående utbildningen till värnpliktig officer föreslås förkortad med 90 dagar, varför den sammanlagda tiden för utbildningen till reservofficer enligt utredningsförslaget förkortas med 120 dagar. Förslaget tillstyrks i princip av Svenska Arméns och Flygvapnets Reservofficersförbund. Arméchefen har i sitt yttrande lagt fram förslag om förkortning av utbildningen till reservofficer med ytterligare 70

dagar så att den skulle — förutom ett korrespondensskede — omfatta endast 100 dagar utöver nu föreslagen tid för utbildning till värnpliktig officer. Enligt min mening är arméchefens förslag troligen gynnsammare än utredningens från rekryteringssynpunkt. Det måste emellertid innebära att målen för utbildningen till reservofficer sänks. Med hänsyn till de kvalificerade uppgifter som åvilar reservofficerarna inom krigsorganisationen kan jag därför inte biträda arméchefens förslag till ytterligare beskärning av utbildningstiden. Jag tillstyrker däremot utredningens förslag som innebär oförändrad målsättning för utbildningen men likväl betydligt bättre betingelser för rekrytering än nu. Jag har härvid bl. a. beaktat att den förväntade bättre rekryteringen av värnpliktiga officerare också breddar rekryteringsbasen för reservofficersutbildningen.

Tjänstgöringen såsom reservofficer föreslås av utredningen inom nu gällande tidsram anpassad efter det föreslagna systemet för de värnpliktigas repetitionsutbildning. Förslaget har vid remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även jag tillstyrker förslaget.

Marinen: Flottan

De synpunkter som utredningen har framfört avseende behovet av förbättringar av utbildningssystemet har vid remissbehandlingen inte föranlett några principiella erinringar. Jag anser att utredningens behovsredovisning är väl grundad och vill särskilt peka på betydelsen av att repetitionsutbildning i krigsförband införs vid flottan.

I fråga om fartygsrustningarna i fred anser jag att den av utredningen angivna s. k. villkorliga depåförläggningen av fartyg skulle innebära en betydande höjning av flottans beredskap. Jag är emellertid inte beredd att i detta sammanhang ta ställning till frågan om att införa sådan förläggning. Jag kan ansluta mig till chefens för marinen uppfattning att flottans årliga värnpliktskontingent under en övergångsperiod kan behöva vara större än som bedöms erforderligt på längre sikt.

Utredningens förslag rörande kategoriindelning och uttagning av värnpliktiga innebär bl. a. att de värnpliktiga i allmänhet efter längden på grundutbildningen fördelas på tre kategorier. Jag anser att förslaget förbättrar förutsättningarna för att på ett rationellt sätt anordna de värnpliktigas tjänstgöring vid flottan och tillstyrker detsamma.

Utredningens förslag rörande längden på grundutbildningen innebär betydande förkortningar i förhållande till nuvarande ordning. Chefen för marinen har biträtt förslaget, dock med den reservationen att möjligheterna att genomföra den föreslagna utbildningen inte har kunnat provas praktiskt vilket gör att bedömningen blir osäker. Han har vidare anfört att målsättningen för utbildningen till värnpliktig officer måste sänkas något på grund av den föreslagna förkortningen. Jag anser för egen del att de föreslagna tämligen betydande beskärningarna av grundutbildningen är

nödvändiga om tid skall kunna avdelas till repetitionsutbildning inom i stort sett nuvarande totala utbildningstider. Härvid får godtas att nuvarande anspråk på grundutbildningen får jämkas något, exempelvis vad gäller den angivna målsättningen för officersutbildningen. Det är också ofrånkomligt att förkortningen av utbildningstiden medför en viss sänkning av insatsberedskapen under del av året, vilket såväl överbefälhavaren som chefen för marinen har framhållit. Förutsättningar synes föreligga att avhjälpa denna svaghet, bl. a. genom att förlägga krigsförbandsövningar för vissa av flottans fartyg till den tid under året då insatsberedskapen med enheter under grundutbildning är låg.

Utredningens förslag avseende grundutbildningens uppbyggnad har för-
anlett erinran bl. a. från universitetskanslersämbetet, som framhåller att det är en olägenhet att många värnpliktiga vid flottan enligt utredningsförslaget avslutar sin utbildning alltför sent, först i mitten av september. Jag vill härtill framhålla, att det av utredningen framlagda förslaget innebär att utryckningen för berörda värnpliktiga sker betydligt tidigare än nu, något som bl. a. har till syfte att tillmötesgå de studerande. Eftersom det likväl är nödvändigt att de avslutande övningarna för flottan kan ske efter semesterperiodens slut, kan utryckningen enligt min uppfattning inte läggas tidigare än utredningen föreslagit, dvs. i mitten av september.

Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad utredningen föreslagit rörande grundutbildningen vid flottan och föreslår således följande. Grundutbildningen omfattar med i det följande nämnda undantag för värnpliktiga G 320 dagar, för värnpliktiga F 364 dagar, för värnpliktiga E 450 dagar, för underbefälsuttagna värnpliktiga 364 dagar, för underofficersuttagna värnpliktiga i de fall de avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen 364 dagar och för övriga 450 dagar samt för officersuttagna värnpliktiga 540 dagar. För underofficersuttagna värnpliktiga med 364 dagars grundutbildning bör utbildning till värnpliktig officer under ytterligare 90 dagar, dvs. under sammanlagt 454 dagar, kunna förekomma. Det kan framdeles bli nödvändigt att ta ut inte blott värnpliktiga E och underofficersuttagna värnpliktiga utan även blivande underbefäl till 450 dagars grundutbildning. Värnpliktslagen bör utformas så att möjlighet härtill finns.

De värnpliktiga fördelas på i huvudsak tre bemanningsgrupper med sinsemellan tidsförskjutet utbildning. Härtill kommer en bemanningsgrupp för isbrytarbesättningar. Jag förutsätter att de värnpliktiga fördelas på omgångar med beaktande av deras studieförhållanden, eftersom omgångarna inte är likvärdigt inpassade till tiden.

Liksom i nuvarande system bör de angivna tiderna kunna förkortas med högst sju dagar för att vinna lämplig anpassning till kalendern.

För visst fall är denna förkortningsmöjlighet inte tillräcklig. Underbefälsuttagna värnpliktiga, värnpliktiga F och underofficersuttagna värnpliktiga med sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen i en av bemanningsgrupperna, be-

manningsgruppen B, påbörjar sin grundutbildning i början av januari och skulle rycka ut strax efter nyår om hela utbildningstiden 364 dagar tas i anspråk. Övriga kategorier värnpliktiga i samma bemanningsgrupp rycker ut omkring den 20 december. Inryckningen för förstnämnda värnpliktiga kan inte lämpligen läggas tidigare med hänsyn till trettondedagshelgen. Utredningen föreslår med anledning härav att utbildningstiden om normalt 364 dagar för underbefälsuttagna värnpliktiga och värnpliktiga F i denna bemanningsgrupp får förkortas så att utryckning för alla värnpliktiga i bemanningsgruppen kan ske före jul, i den mån de värnpliktiga inte behövs för särskild beredskapstjänst under jul- och nyårshelgen vid grundutbildningens slut. Ifrågavarande värnpliktiga, som avses inkallade till 364 dagars tjänstgöring, skall i god tid under hösten meddelas om möjlighet föreligger till utryckning före jul. De värnpliktiga har enligt förslaget alltid rätt att kvarbli i tjänst till utgången av den tid för vilken de ursprungligen inkallats. Vad utredningen sålunda föreslagit kan jag biträda med det tillägget att förkortning bör kunna ske även för här berörda underofficersuttagna värnpliktiga. Jag anser att utbildningen i förevarande fall skall kunna förkortas med ytterligare högst 21 dagar.

Utredningens förslag till vidgade möjligheter till frivillig tjänstgöring över jul- och nyårshelgen för vissa andra värnpliktiga i bemanningsgruppen B än de nyss nämnda — liksom för vissa värnpliktiga vid flygvapnet — anser jag i avvaktan på närmare erfarenheter av det nya utbildningssystemet inte böra föranleda någon åtgärd.

Jag finner att den av utredningen föreslagna repetitionsutbildningen vid flottan är lämplig. Remissinstanserna, bl. a. chefen för marinen, är också i huvudsak av denna uppfattning. Krigsförbandsövningarna för stamstridsfartygen är enligt utredningsförslaget något längre för underbefäl och meniga än vad som har föreslagits för övriga förband inom krigsmakten. Jag anser i likhet med utredningen att denna längd är nödvändig med hänsyn till fartygens komplicerade utrustning och med tanke på de särskilt höga kraven på samträning av besättningarna på dessa fartyg och av de förband som fartygen bildar. Jag finner i likhet med utredningen också nödvändigt att en krigsförbandsövning för värnpliktiga placerade på dessa fartyg i vissa fall kan uppdelas på delövningar, varvid intervallet mellan delövningarna blir ett eller två år. Krigsförbandsövningarna för övriga fartyg samt för landförband bör i enlighet med utredningens förslag i huvudsak ha samma längd som vid armén.

I likhet med utredningen och marinchefen anser jag att de föreslagna särskilda övningarna vid flottan i vart fall t. v. bör begränsas till att omfatta endast värnpliktiga i officersbefattning.

Chefen för marinen anser att den av utredningen föreslagna längden — en dag — för mobiliseringsgenomgång är väl kort. För egen del är jag emellertid främst av värnpliktssociala skäl inte beredd tillstyrka att dessa övningar görs längre än enligt utredningsförslaget.

Jag föreslår sammanfattningsvis att repetitionsutbildningen vid flottan — i huvudsaklig överensstämmelse med utredningsförslaget — anordnas enligt följande.

Den värnpliktige åläggs att fullgöra högst fem krigsförbandsövningar. Vissa krigsförband vid flottan som företrädesvis är sammansatta av äldre värnpliktiga kommer inte att övas. Till följd härav kommer de värnpliktiga vid flottan i genomsnitt att fullgöra mindre än fem krigsförbandsövningar. Krigsförbandsövningens längd är högst 34 dagar.

Krigsförbandsövning på stamstridsfartyg omfattar 32 dagar för värnpliktig i befattning för officer, underofficer och underbefäl samt för högst en tredjedel — enligt chefens för marinen bestämmande — av i kvalificerade menigbefattningar ombord placerade värnpliktiga. För övriga värnpliktiga omfattar övningen 25 dagar. — Den andra krigsförbandsövningen för värnpliktiga krigsplacerade på depåförlagda stamstridsfartyg kan bytas ut mot delövningar. Dessa tas ut antingen som högst fyra övningar envar om fyra dagars längd under vart och ett av fyra på varandra följande år eller som högst två övningar envar om elva dagars längd och med två års mellanrum. Det slutliga valet mellan fyradagars- och elvadagarsövningar bör anstå till dess tillräckliga erfarenheter hunnit samlas från sådana övningar. — I sammanhanget vill jag nämna att berörda värnpliktiga normalt avses fullgöra två krigsförbandsövningar på stamstridsfartyg och återstående krigsförbandsövningar på andra fartyg eller i landförband. Förslaget innebär att den värnpliktige kan åläggas fullgöra krigsförbandsövning på stamstridsfartyg under sammanlagt högst 160 dagar vid placering i kvalificerad befattning för menig och i befattning för underbefäl, underofficer och officer samt under högst 125 dagar vid placering i annan befattning för menig. I och med att den värnpliktige förs över till annan typ av fartyg eller till landförband minskar emellertid den sammanlagda tjänstgöringsskyldigheten för värnpliktig i befattning för underbefäl och menig.

Krigsförbandsövning vid övriga fartyg och förband genomförs vart fjärde år och omfattar för värnpliktig i befattning för officer och underofficer 32 dagar, för värnpliktig i befattning för underbefäl 25 dagar samt för övriga värnpliktiga 18 dagar. — I det fall hjälpfartyg eller motsvarande stamfartyg kan disponeras endast under kortare tid än 18 dagar kan utbildningstiden ombord för samtliga värnpliktiga förkortas med sju eller 14 dagar. Detta innebär att den värnpliktige kan åläggas att fullgöra krigsförbandsövning under sammanlagt högst 90 dagar vid placering i befattning för menig, 125 dagar vid placering i befattning för underbefäl samt 160 dagar vid placering i befattning för underofficer och officer.

Krigsförbandsövning kan utöver vad som tidigare nämnts för utförande av avvecklingsarbeten förlängas med högst två dagar för värnpliktig i befattning som kompanichef och kompanikvartermästare eller motsvarande befattning samt annan befälsbefattning med uppgift som materielredögörare.

Till befattningar som motsvarar de här angivna räknar jag fartygschef och krigskassör.

Förslaget innebär att vid utbyggt system årligen i genomsnitt 6 000 man genomför krigsförbandsövning.

Den värnpliktige åläggs att genomföra högst tre särskilda övningar envar om elva dagar. Övningarna anordnas endast för värnpliktig placerad i befattning för värnpliktig officer. Förslaget innebär att ca 100 värnpliktiga årligen genomför särskild övning.

Den värnpliktige kan slutligen åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar under sammanlagt högst åtta dagar. Övningarna fullgörs av ett tämligen begränsat antal värnpliktiga varje år.

Jag anser i likhet med utredningen att repetitionsutbildningen vid flottan huvudsakligen bör äga rum under hösten. Övningar för vissa fartyg och förband bör kunna genomföras på andra tider bl. a. med hänsyn till insatsberedskapen.

Värnpliktiga som fullgör grundutbildning ombord på flottans stamstridsfartyg får nu en tämligen omfattande utbildning i f a r t y g s s k y d d. För värnpliktiga som är yrkessjömän är denna utbildning av värde även för deras civila yrkesverksamhet. De värnpliktiga, som fullgör sin grundutbildning ombord på isbrytare och sjömättningsfartyg, har hittills inte fått sådan utbildning, eftersom militära skäl inte påkallat detta. Utredningen har i sitt förslag inrymt en möjlighet att ge även sistnämnda värnpliktiga en inte obetydlig fartygsskyddsutbildning. Grundutbildningens längd påverkas inte om denna möjlighet utnyttjas. Chefen för marinen har ansett att utredningsförslaget innebär mindre möjligheter än nu till fartygsskyddsutbildning. Jag finner detta i och för sig vara riktigt för flottan som helhet och sammanhålla med den allmänna förkortningen av utbildningstiden. För den nämnda gruppen värnpliktiga öppnas dock enligt min mening en möjlighet till förbättring. Eftersom denna utbildning kommer att medföra vissa, om än inte särskilt stora merkostnader, anser jag emellertid att ställning till frågan om sådan utbildning skall anordnas bör tas först i samband med att 1965 års försvarsutrednings kommande förslag prövas.

De organisationer som företräder handelsflottan och dess personal har föreslagit att yrkessjömännen ges en mycket kort grundutbildning främst inriktad på verksamheten inom handelsflottan i krig. De hävdar vidare att de sjömän som efter ett antal år allttjämt tjänstgör i handelsflottan bör befrias från ytterligare värnpliktsutbildning. För egen del finner jag det principiellt betänkligt att i värnpliktsavseende ge en viss yrkesgrupp en undantagsställning av det slag som åsyftas. Jag kan därför inte biträda detta förslag. Jag kan däremot tillstyrka att de värnpliktiga som tjänstgör i handelsflottan normalt härunder likställs med uppskovsvärnpliktiga och därmed i regel inte inkallas till repetitionsutbildning.

Utbildningen och tjänstgöringen för reservofficerare vid marinen

liksom vid flygvapnet påkallar som utredningen framhållit ytterligare överväganden. Enligt min mening bör dessa överväganden göras med bl. a. den utgångspunkten att utbildningen även i framtiden skall bedrivas inom de tidsramar som nu gäller för dessa befälskategoriernas utbildning. För repetitionsutbildningens del bör eftersträvas en ordning där reservofficern alltid tjänstgör när det krigsförband vari han är krigsplacerad fullgör repetitionsutbildning.

Marinen: Kustartilleriet

Vad utredningen har anfört rörande behovet av förbättringar av värnpliktsutbildningen vid kustartilleriet kan jag ansluta mig till. Jag vill härvid särskilt framhålla behovet av en förbättrad tidsmässig samordning av grundutbildningen för olika kategorier värnpliktiga samt behovet av tätare återkommande övningar med krigsförbanden.

Utredningens förslag rörande grundutbildningen innebär bl. a. att de värnpliktiga i allmänhet efter sitt behov av utbildning indelas i två grupper. Vissa erinringar mot förslaget rörande utbildningens längd har redovisats av chefen för marinen, som anser att denna utom för de underofficersuttagna värnpliktiga bör ökas med omkring en vecka. Som motiv härför har marinchefen bl. a. anfört att behovet av reseravid är större än vad utredningen räknat med. Jag kan inte tillstyrka en sådan förlängning av grundutbildningen eftersom utryckningen då måste äga rum vid en med hänsyn till civila studier alltför sen tidpunkt under september månad. Också kostnadsskäl talar emot en förlängning. I syfte att utvinna mer tid för utbildning inom den tidsram utredningen angivit bör övervägas att förkorta övningsuppehållet under sommaren från fjorton dagar till en vecka. Å andra sidan är jag inte heller beredd biträda de önskemål som framförts från universitetshåll om att kustartilleriets grundutbildning skulle avslutas tidigare på hösten än vad utredningen föreslagit. Jag finner det nämligen nödvändigt att kustartilleriet bedriver tillämpad utbildning under september månad. Häri ingår viss utbildning som bl. a. av säkerhetsskäl inte kan genomföras under den egentliga semesterperioden i skärgården.

Jag föreslår således att grundutbildningen vid kustartilleriet anordnas i enlighet med utredningens förslag vilket innebär att den omfattar för värnpliktiga G 251 dagar, för värnpliktiga F 300 dagar, för underbefälsuttagna värnpliktiga 330 dagar, för underofficersuttagna värnpliktiga 450 dagar samt för officersuttagna värnpliktiga 540 dagar. Flertalet värnpliktiga rycker in på senhösten och vintern och rycker ut i mitten av september. Liksom i nuvarande system förutsätts de angivna tiderna få förkortas med högst sju dagar för att vinna lämplig anpassning till kalendern.

Chefen för marinen anser i fråga om repetitionsutbildningen vid kustartilleriet att krigsförbandsövningarna bör förlängas i förhållande till utredningens förslag med omkring en vecka för samtliga värnpliktiga.

Marinchefen åberopar som motiv härför bl. a. behov av reservtid i samband med skjutningar och för genomförande av nödvändiga längre förflyttningar av förbanden. Överbefälhavaren föreslår förlängning av krigsförbandsövningen för vissa värnpliktiga främst för att öka möjligheterna att genomföra längre transporter. Chefen för marinen föreslår vidare att något fler värnpliktiga än utredningen räknat med skall fullgöra särskild övning. För egen del finner jag med hänsyn till de begränsade resurser som disponeras att någon utvidgning av repetitionsutbildningen vid kustartilleriet utöver utredningens förslag inte bör ske. Utredningens förslag finner jag även i övrigt lämpligt avvägt och biträder därför detsamma. Jag föreslår således sammanfattningsvis följande.

Krigsförbandsövning genomförs vart fjärde år för förbanden med möjlighet till mindre avvikelser härifrån. Ett mindre antal förband undantas som nu från övning. Den värnpliktige åläggs att fullgöra högst fem krigsförbandsövningar. — Krigsförbandsövning ges i regel en längd av, för värnpliktiga i menigbefattningar 18 dagar, för värnpliktiga i underbefälsbefattningar 25 dagar och för värnpliktiga i underofficers- och officersbefattningar 32 dagar. Meniga värnpliktiga i befattningar för vilka behovet av utbildning är särskilt stort till ett antal av högst 500 årligen fullgör krigsförbandsövning om högst 25 dagar. Meniga värnpliktiga, vilka tillhör förband som under krigsförbandsövning skall företa längre förflyttning och vilka eljest fullgör krigsförbandsövning om 18 dagar, skall till ett antal av högst 1 000 årligen fullgöra krigsförbandsövning om högst 21 dagar. Slutligen kan värnpliktiga i befattningar som batterichef, batterikvartermästare eller däremot svarande befattningar samt i annan befälsbefattning med uppgift som materielredogörare åläggas att för avvecklingsarbete fullgöra krigsförbandsövning som med högst två dagar överstiger den tid om 25 eller 32 dagar som annars skulle gälla. Förslaget innebär, att vid fullt utbyggt system årligen i genomsnitt 10 000 värnpliktiga fullgör krigsförbandsövning vid kustartilleriet. Rörande det högsta sammanlagda dagantal som kan tas ut för krigsförbandsövningar hänvisar jag till vad jag sagt avseende armén.

Den värnpliktige åläggs att fullgöra högst tre särskilda övningar envar om elva dagar. Förslaget innebär att årligen sammanlagt ca 450 man skall genomföra särskild övning.

Den värnpliktige åläggs vidare att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar varvid sammanlagt högst åtta dagar tas i anspråk. Det årliga antalet värnpliktiga vid kustartilleriet som fullgör mobiliseringsövningar är litet.

Jag anser i likhet med utredningen att krigsförbandsövning vid kustartilleriet i huvudsak bör genomföras under hösten medan de särskilda övningarna genomförs huvudsakligen under sommaren.

I fråga om anpassningen av utbildningen till och tjänstgöringen som *ser v o f f i c e r* vid kustartilleriet i samband med övergången till det nya utbildningssystemet hänvisar jag till vad jag anfört i motsvarande fråga vid flottan.

Flygvapnet

De allmänna slutsatser utredningen dragit med anledning av den lämnade redovisningen av behovet av förbättringar av värnpliktsutbildningen vid flygvapnet kan jag biträda. Jag vill därvid särskilt framhålla betydelsen av att repetitionsutbildning i krigsförband införs vid denna försvarsgren.

Grundutbildningen vid flygvapnet bör enligt utredningen i fråga om längd och uppbyggnad i huvudsak anordnas enligt nuvarande principer. Jag delar utredningens uppfattning men vill i likhet med utredningen understryka att ställningstagandet som förutsättning har nuvarande uttag av flygtid vid flygvapnet och nuvarande krigsorganisation. Om förutsättningarna ändras i dessa hänseenden finns anledning att se över utbildningsorganisationen med beaktande av att ändringar av denna kan påkalla ändringar också av den egentliga utbildningen.

Utredningens förslag till införande av en för krigsmakten likformig allmänmilitär utbildning har föranlett flygvapenchefen att uttala att utbildningen av den flygande personalen är en huvuduppgift och måste tillgodoses i första hand. I och för sig har jag ingen erinran mot detta, men jag vill framhålla dels att den gällande målsättningen för krigsmakten förutsätter att samtliga krigsmaktens förband kan effektivt medverka i ytförsvaret, dels att de begränsade tillgångarna på värnpliktiga gör det nödvändigt att de värnpliktiga ges en sådan utbildning att de efter kort omskolning kan användas även inom andra försvarsgrenar. Jag förutsätter därför att den allmänmilitära utbildningen av de värnpliktiga kommer att bedrivas i huvudsak på det sätt utredningen har föreslagit.

Utredningen har föreslagit att de tämligen få värnpliktiga som grundutbildas vid flygvapnet för tjänst vid luftvärnsrobotförband skulle såsom värnpliktiga F ges en utbildningstid av 300 dagar. Överbefälhavaren och chefen för flygvapnet anser att av beredskapsskäl ifrågavarande värnpliktiga bör såsom värnpliktiga E ges lika lång grundutbildning som flertalet värnpliktiga vid flygvapnet, dvs. 364 dagar. Jag vill inte motsätta mig att ifrågavarande värnpliktiga får en grundutbildning av den längd som överbefälhavaren och flygvapenchefen föreslagit.

Tidpunkterna för in- och utryckning för flertalet värnpliktiga som grundutbildas vid flygvapnet bör på sätt utredningen föreslagit förskjutas ca sex veckor till början av varje kalenderkvartal i syfte att nå en bättre anpassning till det civila studieårets terminer. Jag förutsätter härvid att de värnpliktiga fördelas på de fyra inryckningsomgångarna med beaktande av deras studieförhållanden, eftersom omgångarna inte är likvärdiga från studiesynpunkt.

Med den föreslagna inpassningen kommer en av inryckningsomgångarna att påbörja sin grundutbildning i början av januari och skulle, om inte särskilda åtgärder vidtas, komma att avsluta den i början av januari påföljande

de år. Såsom utredningen föreslagit bör emellertid utbildningen för denna omgång förkortas med högst 21 dagar så att uttryckning kan ske strax före jul. Från förkortningen bör dock undantas vissa värnpliktiga som behövs för kontinuerlig tjänst, t. ex. väderbiträden. En motsvarande förkortning bör ske vid de flottiljer där övningsuppehållet infaller kort före den tid då en inryckningsomgång annars skulle ha avslutat grundutbildningen. I fråga om viss av utredningen föreslagen frivillig tjänstgöring hänvisar jag till vad jag anfört i fråga om flottan.

Jag föreslår i likhet med utredningen sammanfattningsvis att grundutbildningen vid flygvapnet skall omfatta för det helt övervägande antalet värnpliktiga, värnpliktiga E, 364 dagar. Flertalet underbefäl tas ut bland värnpliktiga E utan förlängning av grundutbildningstiden. För ett litet antal värnpliktiga föreslår jag följande grundutbildning, nämligen för värnpliktiga G 255 dagar, för värnpliktiga F 300 dagar och för vissa underbefälsuttagna värnpliktiga 330 dagar. Grundutbildningen skall vidare omfatta för underofficersuttagna värnpliktiga 420 dagar samt för officersuttagna värnpliktiga 510 dagar. De angivna tiderna för grundutbildning föreslås liksom nu kunna förkortas med högst sju dagar för att vinna lämplig anpassning med hänsyn till kalendern. — Grundutbildningen förkortas därutöver med högst 21 dagar för en inryckningsomgång så att uttryckning sker före jul och kan förkortas lika mycket när uttryckning annars sker kort efter sommaruppehållet.

Jag finner att den av utredningen föreslagna repetitionsutbildningen vid flygvapnet gör det möjligt att i alla väsentliga hänseenden fylla de krav som måste ställas på den enskilde värnpliktiges liksom på krigsförbandens användbarhet. Antalet övningstillfällen för värnpliktiga i nyckelbefattningar kan enligt förslaget bli större vid flygvapnet än vid övriga försvarsgrenar. Med hänsyn till att kraven på funktionsduglighet under och omedelbart efter mobilisering måste ställas särskilt högt på de flesta av berörda flygvapenförband finner jag dock detta nödvändigt. Olägenheterna för den enskilde värnpliktige med det större antalet övningar uppvägs emellertid enligt min mening mer än väl av att ifrågavarande övningar är särskilt korta. Det av utredningen framlagda förslaget till repetitionsutbildningens ordnande vid flygvapnet finner jag allmänt lämpligt. Jag föreslår därför att utbildningen, i överensstämmelse med utredningens förslag, anordnas på i huvudsak följande sätt.

Krigsförbanden, med undantag av vissa särskilt angivna förband eller delar av förband, övas i form av krigsförbandsövning vart fjärde år med möjlighet till tillfälliga mindre avvikelser härifrån. — Den värnpliktige skall vara skyldig att fullgöra högst fem krigsförbandsövningar. — Krigsförbandsövning vid basbataljon ges en längd av 15 dagar för meniga värnpliktiga och för flertalet värnpliktiga i underbefälsbefattning samt 22 dagar för värnpliktiga i vissa underbefälsbefattningar och i underofficers- och

officersbefattning. Krigsförbandsövning vid stridslednings- och luftbevakningsförband har vid ledningscentraler och radarstationer samt då omskolning sker till optisk luftbevakning en längd av 15 dagar för värnpliktiga i befattning för menig eller underbefäl samt 22 dagar för värnpliktiga i underofficers- och officersbefattning. Krigsförbandsövning vid luftbevakningskompani utom när omskolning till optisk luftbevakning sker har en längd av, för värnpliktiga i befattning för menig eller underbefäl 6 eller 8 dagar samt för värnpliktiga i underofficers- och officersbefattning 13 eller 15 dagar. Av nämnda 8 eller 15 dagar kan två dagar tas i anspråk för utbildning vid annan tidpunkt än övrig del av krigsförbandsövningen. Vid flygvapnets övriga förband, i den mån de skall genomföra krigsförbandsövning, anordnas övningen såsom vid basbataljon. Jag föreslår att den värnpliktige åläggs fullgöra krigsförbandsövning under högst 90 dagar vid placering i befattning för menig och i flertalet befattningar för underbefäl samt högst 125 dagar vid placering i kvalificerad befattning för underbefäl och i befattning för underofficer och officer. Den sammanlagda tiden är härvid beräknad så att det skall vara möjligt att framdeles vid behov förlänga krigsförbandsövning från 15 till 18 dagar resp. från 22 till 25 dagar.

Slutligen bör utöver vad som tidigare nämnts vid samtliga förband värnpliktiga i befattning för kompanichef och stabsunderofficer samt i annan befälsbefattning med uppgift som materielredogörare kunna åläggas att för avvecklingsarbeten fullgöra krigsförbandsövning som med högst två dagar överstiger den tid om 13, 15 eller 22 dagar som annars skulle gälla. Den värnpliktige får åläggas sådan förlängning under sammanlagt högst tio dagar.

Vissa delar av basbataljonerna, i vilka företrädesvis ingår äldre värnpliktiga, kommer att fullgöra krigsförbandsövning med kraftigt reducerad styrka. Till följd härav kommer de värnpliktiga i basförbanden i genomsnitt att fullgöra mindre än fem krigsförbandsövningar.

Förslaget innebär att vid fullt utbyggt system årligen i genomsnitt 9 000 värnpliktiga fullgör krigsförbandsövning vid flygvapnet.

Den värnpliktige åläggs fullgöra högst fem särskilda övningar om vardera fyra dagar. Vid fullt utbyggt system deltar i genomsnitt 800 värnpliktiga årligen i särskild övning.

Den värnpliktige skall vidare vara skyldig att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar varvid sammanlagt högst åtta dagar får tas i anspråk. I dessa övningar deltar ett litet antal värnpliktiga.

I fråga om repetitionsutbildningens förläggning under året har jag ingenting att erinra mot att krigsförbandsövningar enligt utredningens och chefsens för flygvapnet förslag anordnas främst vår och höst och att särskilda övningar anordnas främst under sommaren.

I fråga om anpassningen av utbildningen till och tjänstgöringen som reservofficer vid flygvapnet i samband med övergången till det nya

utbildningssystemet hänvisar jag till vad jag anfört i motsvarande fråga vid flottan.

Vissa för försvarsgrenarna gemensamma frågor

I fråga om de för utbildning i specialtjänst uttagna värnpliktiga kan jag i likhet med remissinstanserna ansluta mig till de principer som värnpliktsutredningen föreslagit för tjänstgöringens anordnande. Dessa innebär i huvudsak att denna tjänstgöring bör bestå av grundutbildning och repetitionsutbildning. Grundutbildningen anpassas därvid efter de värnpliktigas genom civil utbildning förvärvade kunskaper, medan repetitionsutbildningen anpassas till krigsförbandens behov av utbildning. Möjligheterna att tillämpa angivna principer på alla grupper specialtjänstuttagna värnpliktiga måste emellertid ytterligare undersökas. Som en riktpunkt för en sådan undersökning bör, med hänsyn till belastning och ekonomi, gälla att den sammanlagda volymen tjänstgöringsdagar för dessa värnpliktiga inte ökas.

I avvaktan på resultatet av nyss nämnda undersökning förordar jag, att tjänstgöringen för ifrågavarande värnpliktiga, inom ramen för nu gällande värnpliktslagsbestämmelser, så långt möjligt anordnas så att de specialtjänstuttagna värnpliktiga kan medverka i krigsförbandens övningar. För de värnpliktiga läkarnas tjänstgöring gäller särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade regler (jfr även prop. 1963: 62). Jag förutsätter att läkarnas tjänstgöring inte ändras. I avvaktan på att de specialtjänstuttagna värnpliktigas tjänstgöring slutligt ordnas bör det liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att meddela på detta område erforderliga bestämmelser, bl. a. rörande de befattningar för vilka specialtjänstuttagning skall förekomma. Det bör härvid erinras om att värnpliktsutredningen i sitt nu framlagda förslag har föreslagit att åtskilliga befattningar för värnpliktiga vid flottan förs över från specialtjänst- till underofficersuttagning.

Värnpliktsutredningen har framhållit att förhållandena för de handräckningsvärnpliktiga numera i flera avseenden är sådana att det finns skäl att företa en särskild utredning rörande dessa värnpliktigas tjänstgöring. I likhet med flera remissinstanser anser jag det önskvärt att en sådan utredning kommer till stånd. Jag avser att framdeles föreslå Kungl. Maj:t att tillkalla en sådan utredning. Utredningen bör avse även andra värnpliktiga med begränsad militär användbarhet, främst vissa i stabstjänst uttagna värnpliktiga.

I avvaktan på resultatet av nämnda utredning bör de handräckningsvärnpliktigas arbetsuppgifter i princip förbli oförändrade. Det är emellertid nödvändigt att provisoriskt anpassa dessas tjänstgöringsskyldighet till den tjänstgöringsordning som föreslås för övriga värnpliktiga. Som en riktpunkt för en sådan anpassning bör såsom utredningen angett gälla att volymen

tjänstgöringsdagar för handräckningsvärnpliktiga i huvudsak förblir oförändrad.

Utredningen har som provisorisk lösning föreslagit att tjänstgöringstiden för de värnpliktiga som redan vid inskrivningen avses för handräckningstjänst tills vidare får högst samma längd som nu, dvs. 394 dagar, och att den beroende på försvarsgren m. m. skall omfatta 390—394 dagar. Utredningen har vidare föreslagit att sådana värnpliktiga som under pågående grundutbildning överförs till handräckningstjänst ges samma tjänstgöringskyldighet som gäller för flertalet värnpliktiga inom försvars- resp. vapengrenen, med det undantaget dock att värnpliktiga som vid inskrivningen uttagits för annan utbildning inte genom överföringen till handräckningstjänst skall få sin tjänstgöringskyldighet utvidgad. Med hänsyn härtill har utredningen föreslagit att värnpliktig G som under pågående grundutbildning förs över till handräckningstjänst skall ha en sammanlagd tjänstgöringskyldighet omfattande vid armén 333—345 dagar beroende på enligt vilket inpassningsalternativ utbildning sker, vid kustartilleriet 345 dagar och vid flygvapnet 330 dagar. Värnpliktig F vid flygvapnet har föreslagits under motsvarande förutsättning få en tjänstgöringskyldighet om 375 dagar. Vad utredningen anfört har vid remissbehandlingen inte mött andra invändningar än att Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund har påyrkat en allmän förkortning av tjänstgöringen medan arméchefen har velat ge handräckningsvärnpliktig, som inskrivits som värnpliktig G, längre utbildning än utredningen. För egen del finner jag den av utredningen föreslagna ordningen lämplig och föreslår att tjänstgöringen provisoriskt anordnas i enlighet härmed.

De uppskovsvärnpliktiga åtnjuter med hänsyn till sina civila uppgifter i krig krigstjänstgöringsfrihet eller är meddelade uppskov, dvs. befrielse under beredskapstillstånd och krig från inkallelse till tjänstgöring enligt 28 § värnpliktlagen. — De inkallas i nuvarande system av besparingskäl normalt inte till repetitionsutbildning. Det har ifrågasatts att dessa värnpliktiga i stället skulle ges obligatorisk driftvärnsutbildning anpassad till uppskovsuppgiften. Värnpliktsutredningen, vars förslag förutsätter att de uppskovsvärnpliktiga av besparingskäl alltså i regel inte skall inkallas till repetitionsutbildning, har ansett en sådan driftvärnsutbildning i och för sig önskvärd och möjlig att tekniskt genomföra inom ramen för det av utredningen föreslagna utbildningssystemet. Utredningen har emellertid med hänsyn till att många andra angelägna utbildningsbehov nu föreligger, bedömt att några resurser i nuvarande läge inte kan avdelas för sådan utbildning. Vid remissbehandlingen har bl. a. överbefälhavaren och järnvägsstyrelsen — vilken myndighet disponerar ett mycket stort antal uppskovsvärnpliktiga — lagt större vikt än utredningen vid denna utbildning. Jag är emellertid, med hänsyn till att de tillgängliga resurserna under alla förhållanden kommer att ansträngas hårt när utbildningsreformen genomförs,

inte nu beredd att tillstyrka att sådan särskild driftvärnsutbildning anordnas för uppskovsvärnpliktiga. I det föreslagna utbildningssystemet bör emellertid framdeles, inom ramen för tillgängliga resurser och efter omprövning av den aktuella angelägenhetsgraden av olika slag av utbildning, kunna infogas sådan utbildning.

Civilförsvarsstyrelsen framhåller att värnpliktiga, som förs över till civilförsvarets undsättningskårer och därefter meddelas uppskov, bör ha kvarstående skyldighet att fullgöra minst tre krigsförbandsövningar. Jag anser att det bör eftersträvas att låta överföringen ske på angivet sätt.

Det föreslagna utbildningssystemet som innebär att även andra än befälsuttagna värnpliktiga kan ha olika lång grundutbildning, ställer som värnpliktsutredningen framhållit, större krav på *in s k r i v n i n g s v e r k s a m h e t e n*. En del av det urval som nu sker omedelbart efter inryckningen måste nämligen ske redan vid inskrivningen. Utredningen och de på detta område särskilt sakkunniga remissinstanserna har ansett att den omläggning av urvalsverksamheten som detta kräver är möjlig att genomföra.

Formerna för inskrivningsverksamhetens anpassning till ett ändrat utbildningssystem torde få prövas närmare framdeles i samband med att ställning tas till de förslag som 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning har i uppgift att lägga fram rörande bl. a. inskrivningsverksamhetens organisation i allmänhet.

Inskrivningsåldern, som enligt 1941 års värnpliktslag ursprungligen var 20 år, har successivt sänkts till nuvarande 18 år. Värnpliktsutredningen har ansett att en viss senareläggning av inskrivningen är önskvärd från urvalsynpunkt. Från remissinstansernas sida har ingen erinran rests häremot. Utredningen föreslår att senareläggningen sker i den formen att den värnpliktige alltjämt skall vara skyldig att låta inskriva sig vid 18 års ålder men att endast en del — minst en tredjedel — av årsklassen inskrivs vid denna, medan övriga värnpliktiga inskrivs det år de fyller 19 år. Vid 18 års ålder avses härvid inskrivas främst sådana värnpliktiga som har slutfört eller som påföljande år beräknas slutföra sina gymnasiestudier eller andra studier som kan bilda grund för fortsatt utbildning vid universitet och högskolor samt sådana värnpliktiga som anmäler avsikt att söka anställning som yrkesbefäl vid krigsmakten. Vad utredningen sålunda föreslagit kan jag biträda. Det bör vid tillämpningen av det angivna systemet enligt min mening eftersträvas att så långt de kvantitativa förhållandena det medger tillgode de enskilda värnpliktigas önskemål om inskrivningsår.

Värnpliktsutredningen har lagt fram förslag till hur de *e k o n o m i s k a* förändringar som nu utgår till de värnpliktiga under utbildningen skall anpassas till den nya ordningen för utbildningens bedrivande, främst till den avsedda differentieringen av grundutbildningens längd och den ökade omfattningen av repetitionsutbildningen. Därjämte har utredningen lagt fram förslag till en kraftig höjning av premierna för utbildning till värnplik-

tig officer i syfte att förbättra rekryteringen. Utredningen har — i överensstämmelse med sina direktiv — däremot inte behandlat den allmänna nivån på de värnpliktigas ekonomiska förmåner. Remissinstanserna har funnit de föreslagna anpassningarna av förmånssystemet vara i huvudsak ändamålsenliga. Flera remissinstanser har dock föreslagit högre förmånsbelopp än utredningen angett. Jag delar remissinstansernas uppfattning att förmånskonstruktionen i och för sig är i huvudsak lämplig. Det måste emellertid beaktas att om man bestämmer andra förmånsbelopp än utredningen föreslagit kan anledning finnas att företa jämkningar i konstruktionen, exempelvis med avseende på den tidpunkt under utbildningen från vilken föreslagna tjänstgöringspremie skall utgå. Ett nytt förmånssystem bör träda i tillämpning den 1 juli 1967. Ställning till förmånsbeloppens storlek, bl. a. i fråga om officersutbildningspremierna, bör tas i samband med att förslagen från 1965 års försvarsutredning — som bl. a. har till uppgift att överväga den allmänna nivån på de värnpliktigas ekonomiska förmåner — föreläggs riksdagen. Härvid bör, såsom också värnpliktsutredningen framhållit, bl. a. uppmärksammas frågan om premierna till vissa värnpliktiga som under övergången till den nya utbildningsordningen genomgår utbildning till värnpliktig officer enligt den nuvarande ordningen. I nämnda sammanhang bör också prövas den av utredningen väckta frågan om att tillförsäkra värnpliktsförmånerna någon form av värdebeständighet.

I enlighet med det anförda bör under budgetåret 1966/67 nuvarande förmåner utgå. Härav följer att till värnpliktig som fullgör särskild övning alltså bör utgå en premie om 500 kr., ehuru övningen förkortas från femton till elva dagar. Särskild övning om fyra dagar, vilken kan förekomma vid flygvapnet, bör inte anordnas under budgetåret 1966/67.

Försvarets civilförvaltning har i sitt remissyttrande föreslagit att familjepeningbeloppen skall höjas fr. o. m. den 1 juli i år. 1965 års försvarsutredning prövar nu värnpliktsförmånerna. I avvaktan på resultatet härav är jag inte beredd att föreslå någon höjning av ifrågavarande förmånsbelopp.

Den av några remissinstanser väckta frågan om premier till värnpliktiga som genomgår frivillig utbildning — bortsett från den på frivillig uttagning grundade utbildningen till värnpliktig officer — bör prövas framdeles i samband med de övriga frågor om frivilligutbildningen som uppdragits åt värnpliktsutredningen att behandla.

Övergången till det föreslagna utbildningssystemet bör genomföras på följande sätt.

Inskrivningarna bör såsom utredningen föreslagit fr. o. m. hösten 1966 anordnas med utgångspunkt i det nya utbildningssystemet.

Värnpliktiga som börjar sin tjänstgöring före den 1 januari 1967, eller vid kustartilleriet före den 1 februari 1967, bör inte fullgöra utbildning enligt det nya systemet. Grundutbildningen bör, i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens av remissinstanserna biträdda förslag, anordnas

enligt den nya ordningen för de utbildningsomgångar som börjar sin grundutbildning under första hälften av år 1967. Övergången vid flygvapnet bör, med hänsyn till vad flygvapenchefen anfört, utsträckas över något längre tid än utredningen räknat med. Den bör emellertid under alla förhållanden vara genomförd vid början av år 1969. Allmänt måste under de första åren efter övergången vissa tillfälliga modifieringar av utbildningen göras så att värnpliktiga som inskrivits enligt nu gällande ordning inte får sin grundutbildning förlängd genom det nya utbildningssystemet.

Under övergången till det nya systemet för grundutbildning bör i vissa fall grundutbildningen kunna förkortas med fler dagar än vad som angetts i det föregående i syfte att undvika att utbildningsförband under kortare perioder blir belagda med större värnpliktskontingenter än vad utbildningsresurserna medger.

Övergången till den nya repetitionsutbildningen bör som utredningen angett sträckas ut över längre tid än vad fallet är i fråga om grundutbildningen.

Övergången till de nya krigsförbandsövningarna bör påbörjas den 1 september 1966, dvs. så att systemet kan börja tillämpas vid de krigsförband som är avsedda att övas denna höst. Antalet övande värnpliktiga är då ungefär detsamma som nu men ökas de följande åren successivt. Utredningen har räknat med att övningarna skulle bedrivas i full omfattning omkring år 1972. I och för sig har jag ingen erinran häremot men vill, i likhet med de militära myndigheterna och de organisationer som företräder den anställda personalen, framhålla att övergångstakten fortlöpande måste anpassas med hänsyn till de aktuella möjligheterna att genomföra utbildningen på ett godtagbart sätt. Särskilt måste härvid beaktas det nya systemets konsekvenser beträffande arbetsförhållandena för den personal som är knuten till utbildnings- och förvaltningsorganisationen, bl. a. med tanke på de vakanser som finns inom befälskårerna. Jämkningsplanerna kan härvid visa sig nödvändiga.

För att den nya ordningen för krigsförbandsövningarna skall kunna genomföras inom rimlig tid måste på sätt utredningen i detalj utvecklat redan grundutbildade värnpliktiga övergångsvis åläggas skyldighet att fullgöra krigsförbandsövningar. Sådan skyldighet bör i princip gälla för alla som börjat sin värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966. För de flesta värnpliktiga, särskilt de vid armén och kustartilleriet, blir fråga om att omvandla skyldighet att fullgöra repetitionsövningar till skyldighet att fullgöra flera krigsförbandsövningar utan att därmed det sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar väsentligt ändras. För andra yngre värnpliktiga, särskilt sådana som grundutbildats vid flottan och där fullgjort all tjänstgöring i en följd, fordras dock ett inte obetydligt tillskott av tjänstgörings-skyldighet. Detta kan för de yngsta redan grundutbildade värnpliktiga vid flottan enligt utredningens beräkningar uppgå till tre krigsförbandsövning-

ar om sammanlagt ca 90 dagar. Behovet av tillskott av tjänstgöringsskyldighet är mindre ju äldre den värnpliktige är och utgör för värnpliktiga födda åren 1925—1928 en övning om i allmänhet 18 dagar. Vid remissbehandling har inte riktats några erinringar mot förslaget. Jag biträder för egen del utredningens förslag. Beträffande tjänstgöringsskyldighetens närmare omfattning hänvisar jag till förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen.

I huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag bör särskilda övningar anordnas vid armén och kustartilleriet fr. o. m. nästa budgetår. I de fall övningarna skall anordnas som befälsövningar för underofficerare och officerare bör som utredningen har tänkt sig frekvensen anpassas efter vederbörande krigsförbands övergång till ny övningsrytm. För genomförande härav bör i enlighet med utredningens förslag — mot vilket vid remissbehandlingen inte har riktats någon erinran — berörd värnpliktig åläggas fullgöra, om han är född år 1943 eller senare tre övningar, om han är född åren 1936—1942 två övningar och om han är född åren 1931—1935 en övning. För vissa värnpliktiga innebär detta en ökad, för andra en minskad tjänstgöringsskyldighet.

I fråga om särskilda övningar, i vilka även andra värnpliktiga än de nyss nämnda skall delta, räknar jag i likhet med utredningen med en försöksverksamhet i begränsad skala t. o. m. budgetåret 1970/71. Jag anser det från utbildningssynpunkt lämpligt att som utredningen angett övningarna därefter skall bedrivas i full omfattning. Jag vill dock liksom beträffande krigsförbandsövningarna framhålla att frågan får bedömas också med hänsyn till de aktuella möjligheterna att genomföra utbildningen på ett godtagbart sätt. I likhet med utredningen anser jag att något åläggande övergångsvis för redan grundutbildade underbefäl och meniga att delta i dessa övningar inte fordras.

I enlighet med utredningens förslag bör särskilda övningar anordnas vid flottan fr. o. m. budgetåret 1967/68. För genomförande härav bör redan grundutbildade underofficerare och officerare övergångsvis åläggas tjänstgöringsskyldighet av den omfattning som nyss har angetts för armén och kustartilleriet.

Särskilda övningar för visst befäl vid flygvapnet bör som utredningen har föreslagit anordnas fr. o. m. budgetåret 1967/68. För genomförande härav bör redan grundutbildade underbefäl, underofficerare och officerare åläggas skyldighet att fullgöra om de är födda, år 1944 eller senare fem övningar, åren 1941—1943 fyra övningar, åren 1934—1940 tre övningar, åren 1930—1933 två övningar samt åren 1927—1929 en övning. — I enlighet med utredningens förslag bör särskild övning avsedd för omskolning av stationskompani anordnas vid behov fr. o. m. budgetåret 1968/69. Några särskilda ålägganden övergångsvis av tjänstgöringsskyldighet erfordras enligt min mening inte härför.

Utredningen föreslår att mobiliseringsövningar av olika slag skall anordnas fr. o. m. budgetåret 1967/68. Jag biträder detta förslag. För genomförande härav bör i enlighet med utredningens förslag värnpliktiga som påbörjat sin värnpliktstjänstgöring före den 1 september 1966 åläggas samma tjänstgöringsskyldighet som värnpliktiga grundutbildade enligt den nya ordningen, dvs. fem övningar.

För de handräckningsvärnpliktiga — som hittills i många fall har fullgjort all tjänstgöringsskyldighet i en följd — skulle den angivna ordningen inte sällan innebära att ytterligare tjänstgöringsskyldighet åläggs utan att det kan hävdas att ett sådant åläggande är nödvändigt för att ett visst krigsförband skall kunna ges ändamålsenlig övning. Utredningen har för att undvika sådana följder av den nya ordningen föreslagit vissa regler som begränsar möjligheterna att ta i anspråk handräckningsvärnpliktiga med stöd av övergångsbestämmelserna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser härom.

Omfattningen av den värnpliktiges genomsnittliga tjänstgöringsskyldighet enligt det nu föreslagna systemet framgår av den tidigare (s. 91) lämnade redovisningen av utredningsförslaget, där också vissa jämförelser gjorts med tjänstgöringsskyldigheten enligt nuvarande ordning. Maximal tjänstgöringsskyldighet kommer i det föreslagna systemet att uppgå till vid *armén* för värnpliktiga G 415 dagar, för värnpliktiga F 460 dagar, för värnpliktiga E och underbefäl 505 dagar, för underofficerare 645 dagar och för officerare 735 dagar. Vid *flottan* kan skyldigheten högst uppgå till för värnpliktiga G 429 dagar, för värnpliktiga F 487 dagar, för värnpliktiga E 573 dagar, för underbefäl 508 dagar, för underofficerare 615 dagar och för officerare 735 dagar. Vid *kustartilleriet* kan skyldigheten högst uppgå till för värnpliktiga G 411 dagar, för värnpliktiga F 460 dagar, för underbefäl 490 dagar, för underofficerare 645 dagar och för officerare 735 dagar. Vid *flygvapnet* slutligen kan skyldigheten högst uppgå till för värnpliktiga G 335 dagar, för värnpliktiga F 380 dagar, för värnpliktiga E 459 dagar, för underbefäl 474 dagar, för underofficerare 550 dagar och för officerare 640 dagar. Till angivna högsta tider kan för samtliga värnpliktiga i befälsbefattning tillkomma högst tio dagar för avvecklingsarbeten efter krigsförbandsövning. Maximal tjänstgöringsskyldighet kommer emellertid i det föreslagna systemet, särskilt vad gäller repetitionsutbildningen, att tas i anspråk i betydligt mindre utsträckning än vad som är fallet i nuvarande system. Under alla omständigheter kommer maximitiderna att tas i anspråk endast för ett litet eller, i vissa fall, mycket litet antal värnpliktiga.

Nyssnämnda redovisning tar sikte på det fallet att den värnpliktige under hela värnpliktstiden tillhör samma försvarsgren. Värnpliktiga bör emellertid i framtiden i större utsträckning än nu vid behov föras över från en försvarsgren till en annan. Om en värnpliktig på detta sätt omplaceras medför detta inte något behov av ändring av det antal krigsförbandsöv-

ningar och mobiliseringsövningar han är skyldig fullgöra eftersom skyldigheten härvidlag är densamma inom hela krigsmakten. Längden av krigsförbandsövningarna skiljer sig emellertid mellan olika försvarsgrenar liksom f.ö. också i vissa fall mellan olika förbandstyper inom samma försvarsgren. Detta medför att vid överföring det sammanlagda antalet återstående tjänstgöringsdagar för krigsförbandsövning kan komma att ändras, eftersom detta dagantal bör svara mot utbildningsbehovet i den försvarsgren till vilken överföring skett. Dagantalet bör härvid bestämmas i proportion till återstående antal övningar. För de särskilda övningarna torde överföring mellan försvarsgrenarna ha tämligen ringa praktisk betydelse, eftersom överförd personal endast undantagsvis torde placeras i så kvalificerade befattningar att särskild övning blir aktuell. Överföring mellan olika försvarsgrenar kan i ett mindre antal fall medföra något förlängd tjänstgöringskyldighet för vederbörande.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna av framlagt förslag vill jag vad gäller kostnaderna under fjärde huvudtiteln allmänt framhålla att svårigheter föreligger att exakt ange vad av förutsedda kostnadsförändringar inom det militära försvarets organisation som är att hänföra till det framlagda förslaget.

En av utgångspunkterna vid bedömningar av kostnadskonsekvenserna av förslaget är förändringen i antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga. Det nu framlagda förslaget innebär i likhet med utredningsförslaget att antalet tjänstgöringsdagar för grundutbildningen minskar med ca 800 000 och för repetitionsutbildningen ökar med ca 300 000. Netto minskar således antalet tjänstgöringsdagar med ca 500 000. Härtill kommer att in- och utryckningsdagarna — som inte är inräknade i tjänstgöringsdagarna — ökar med drygt 100 000. Jag har härvid räknat med att den föreslagna grundutbildningen i genomfört skick kommer att omfatta en årlig utbildningskontingent om ca 50 000 värnpliktiga eller ett något lägre antal än utredningen tagit upp. I detta antal är inte inräknat värnpliktiga för en eventuell framtida villkorlig depåförläggning av vissa av flottans fartyg. Antalet värnpliktiga som varje år skall fullgöra krigsförbandsövning är i genomsnitt 145 000. Särskild övning avses fullgöras av i genomsnitt 13 500 värnpliktiga och mobiliseringsövningar av ett betydligt mindre antal värnpliktiga.

Till de av utredningen uppskattade behoven av anställd personal liksom de ytterligare önskemål om personalförstärkningar som framförts i åtskilliga yttranden finner jag inte anledning att nu ta ställning. Även om de anmälda behoven av personalförstärkningar tillgodoses successivt under de minst sex år varöver uppbyggnaden sträcker sig, vill jag framhålla att anmälda behov är av den storleken att jag inte finner det sannolikt att de kommer att kunna tillgodoses i den utsträckning utredningen och myndigheterna förutsatt. De militära myndigheterna måste således göra kraftiga ansträngningar att genom rationaliseringar bringa ned ifrågavarande behov.

Uppkommande kostnader vid genomförande av utredningens förslag är av den art att de bör bestridas inom den kostnadsram för det militära försvaret som följer av 1963 års försvarsbeslut. Ifrågasvarande kostnader för perioden efter utgången av giltighetstiden för försvarsbeslutet ankommer på 1965 års försvarsutredning att ta ställning till. I detta sammanhang vill jag blott erinra om att överbefälhavaren i samtliga av honom år 1965 enligt lämnat uppdrag framlagda kostnadsalternativ avseende det militära försvarets fortsatta utveckling har inrymt kostnaderna för en reform av värnpliktsutbildningen med undantag för kostnaderna för förbättrade värnpliktsförmåner.

Det må vidare framhållas att under övergångsskedet de löpande kostnaderna påtagligt nedgår för att successivt fram till tidpunkt under första hälften av 1970-talet nå avsedd nivå. Härigenom skapas utrymme för engångsanskaffningar av materiel för utbildningen m. m.

Den nämnda minskningen med omkring en halv miljon tjänstgöringsdagar för de värnpliktiga vid nuvarande organisation motsvarar ur samhällsekonomisk synpunkt — om hänsyn tas också till ändringen av antalet in- och utryckningsdagar — i runt tal 1 100 manår, som kan komma samhällsekonomien tillgodo. Härtill kommer de ekonomiska vinster av utbildningsreformen, som ligger däri att repetitionsutbildningen enligt mitt förslag innebär kortare övningar än de nuvarande och att de föreslagna övningarna bättre än de nuvarande kan ansluta till arbetsveckan. Vidare bör beaktas att fler värnpliktiga än nu kommer att vara lediga under sommaren, vilket också torde vara fördelaktigt från arbetsmarknadssynpunkt. Å andra sidan måste beaktas att inom ramen för angiven nettominskning antalet tjänstgöringsdagar för repetitionsutbildning ökar med ca 300 000, dvs. ungefär 10 procent. Eftersom repetitionsutbildning får anses belasta samhällsekonomien mer än motsvarande volym grundutbildning begränsas härigenom effekten av belastningsminskningen något. Vidare begränsas denna genom en förutsedd ökning av den yrkesanställda personalen. Totalt innebär det framlagda förslaget på sikt enligt min mening i vart fall ingen ökning av belastningen på samhällsekonomien.

För åren fram till början av 1970-talet ter sig förslaget från samhällsekonomisk synpunkt något annorlunda än på längre sikt. Förkortningen av grundutbildningen — motsvarande mer än 2 000 manår — avses träda i tillämpning under budgetåret 1967/68, medan utvidgningen av repetitionsutbildningen — motsvarande mer än 1 000 manår — avses ske successivt och först under förra delen av 1970-talet när åsyftad omfattning. Under de allra närmaste åren kommer repetitionsutbildningens omfattning t. o. m. att inskränkas i förhållande till vad som nu gäller. Tillförande av ytterligare anställd personal kan ske successivt och i huvudsak i samma takt som repetitionsutbildningen utvidgas. De angivna förhållandena tillsammans innebär en lättnad vare sig jämförelser sker med nuvarande system eller med föreslaget system i utbyggt skick.

I detta sammanhang bör erinras om att arbetskraften i samhället till antalet ökar endast obetydligt de närmaste åren. Att det framlagda förslaget på sikt inte innebär någon ökning av belastningen på samhällsekonomin är ur denna synvinkel av särskilt värde.

Beslutanderätten i fråga om befrielse och anstånd

Departementschefen

Jag delar departementsutredningens uppfattning att ärenden om befrielse från värnpliktstjänstgöring enligt 5 § värnpliktslagen och ärenden om anstånd med fredstjänstgöring inte är av den karaktären att Kungl. Maj:t bör belastas med beslutanderätten i dessa ärenden. Liksom utredningen finner jag ändamålsenligt att ett nytt fristående organ inrättas med uppgift att fungera som besvärinstans i sådana ärenden och att för denna prövning inrättas en särskild nämnd, *värnpliktsnämnden*, vars beslut inte skall kunna överklagas. Nämnden bör enligt min mening bestå av tre ledamöter jämte ersättare till det antal som bestäms av Kungl. Maj:t. Beträffande nämndens sammansättning är det angeläget att nämnden skall kunna göra lämpliga avvägningar mellan olika intressen och motsvara de krav på allsidig prövning av ärendena som de sökande rimligen kan uppställa. Beträffande de militära myndigheternas handläggning av nu ifrågakvarande ärenden kan som remissmyndigheterna uttalat vissa svårigheter föreligga för truppregistreringsmyndigheterna att medverka i handläggningen i den utsträckning utredningen föreslagit. Truppregistreringsmyndighet bör i första instans handlägga alla anståndsärenden, således även ärenden som nu avgörs av försvarsgrenschef eller Kungl. Maj:t i första instans men prövningen bör liksom f. n. begränsas till bifallsbeslut. Samma ordning bör gälla för ärenden om befrielse från värnpliktstjänstgöring enligt 5 § värnpliktslagen. Anser sig truppregistreringsmyndigheten inte kunna bifalla ansökningen bör myndigheten inte avgöra ärendet utan överlämna det till centrala värnpliktsbyrån för beslut. Jag förutsätter att formerna för truppregistreringsmyndigheternas handläggning av hithörande ärenden inte ändras. Dessa myndigheter bör således liksom f. n. inte inhämta yttranden från centrala myndigheter, utan detta bör ankomma på värnpliktsbyrån. I detta sammanhang vill jag än en gång framhålla vikten av att särskild restriktivitet iakttas vid beviljande av anstånd med repetitionsutbildning. Besvärstiden för att hos den sista instansen, värnpliktsnämnden, föra talan mot värnpliktsbyråns beslut, synes som utredningen föreslagit kunna bestämmas till två veckor. Sedan 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning lagt fram sina förslag bör dock fråga om truppregistreringsmyndigheternas befattning med anstånds- och befrielseärendena tas upp till ny prövning. I samband därmed bör också den av statskontoret väckta frågan om sam-

ordning av inskrivningsrådets och värnpliktsnämndens verksamhet tas upp till bedömande. Kostnaderna för den föreslagna värnpliktsnämnden och dess sekretariat bör bestridas från fjärde huvudtitelns förslagsanslag Vissa nämnder m. m. Jag ämnar närmare undersöka förutsättningarna för att sammanslå värnpliktsnämndens sekretariat med sekretariatet för den av mig vid anmälan av proposition om den vapenfria tjänsten denna dag föreslagna vapenfrinämnden. Att viss ytterligare personal fr. o. m. budgetåret 1966/67 måste ställas till centrala värnpliktsbyråns förfogande torde vara ofrånkomligt. Det kan framdeles bli aktuellt att hos riksdagen begära rätt att överskrida den på avlöningsstaten för byrån uppförda anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Lag om ändring i värnpliktslagen

Departementschefen

Grundläggande bestämmelser för inskrivningen och värnpliktstjänstgöringen är samlade i värnpliktslagen. Tillämpningsföreskrifter återfinns bl. a. i inskrivningsförordningen den 27 april 1956 (nr 188), värnpliktsavlöningskungörelsen den 12 september 1958 (nr 485) och uppskovskungörelsen den 10 april 1959 (nr 146). Framför allt värnpliktslagen och inskrivningsförordningen är i behov av översyn, bl. a. i formellt hänseende. Efter som fråga om organisationen av inskrivningsväsendet utreds av 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning och värnpliktsförmånerna av 1965 års försvarsutredning synes emellertid böra anstå med den angivna översynen. I förevarande sammanhang tar jag därför bara upp de ändringar i värnpliktslagen som föranleds av omläggningen av värnpliktsutbildningen och av det förslag rörande den vapenfria tjänsten som Kungl. Maj:t i särskild proposition i dag beslutat underställa riksdagen samt av de förslag angående beslutanderätten i fråga om befrielse från och anstånd med värnpliktstjänstgöring som jag nyss lagt fram.

Den föreslagna omläggningen av värnpliktsutbildningen nödvändiggör ändring i 6 §, 14 § 1 mom. och 27 § 1 mom. värnpliktslagen. Ändringen i 6 § sammanhänger med det nya uttagningssystemet enligt vilket alla värnpliktiga tas ut för utbildning till viss befattning eller grupp av befattningar. — Enligt 14 § 1 mom. värnpliktslagen är värnpliktig, om Kungl. Maj:t inte förordnar annorlunda, skyldig att inställa sig personligen vid inskrivningsförrättning det år han fyller 18 år. Mitt tidigare redovisade förslag innebär att somliga värnpliktiga inskrivs först det år de fyller 19 år. — De nuvarande bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen om de värnpliktigas utbildningstid har omarbetats nära nog helt. Med hänsyn till den föreslagna differentieringen av värnpliktsutbildningen har jag inte ansett möjligt att i värn-

pliktslagen precisera utbildningstiderna för de olika befattningarna. Utbildningstiderna måste också fortlöpande anpassas till ändringar i krigsorganisationen och till ändringar i fråga om angelägenhetsgraden av olika slag av utbildning. I värnpliktslagen bör beträffande de olika kategorierna värnpliktiga endast tas in det av mig tidigare angivna högsta dagantalet för grundutbildning och för de olika formerna av repetitionsutbildning. En erinran bör även tas in om att tiden för grundutbildningen aldrig får understiga 235 dagar. De nuvarande bestämmelserna om viss förlängd grundutbildning för den som antagits för utbildning till reservofficer vid armén har utgått. Bestämmelser om denna frivilliga tjänstgöringsskyldighet bör utfärdas av Kungl. Maj:t. Det exakta dagantalet och antalet övningsstillfällen för olika kategorier värnpliktiga bör fastställas av Kungl. Maj:t och utfärdas i kungörelsens form. — Övergångsbestämmelserna till de föreslagna ändringarna i värnpliktslagen har utformats i anslutning till min tidigare redogörelse för övergången till det nya värnpliktssystemet. I tabeller som bifogas lagförslaget anges antalet krigsförbandsövningar och särskilda övningar för värnpliktiga som före den 1 september 1966 börjat tjänstgöring enligt nuvarande utbildningsbestämmelser. Flera författningar använder begreppen första tjänstgöring eller motsvarande tjänstgöring, repetitionsövning och befälsövning samt särskild befälsövning. I övergångsbestämmelserna har föreskrift intagits om att dessa begrepp motsvaras av de föreslagna utbildningsformerna grundutbildning, krigsförbandsövning och särskild övning. Ofta får emellertid exempelvis grundutbildningen något annan längd än första tjänstgöringen. Likställs begreppen kan detta i vissa fall inverka på de värnpliktigas ekonomiska förmåner m. m. Om det visar sig nödvändigt för att de värnpliktiga skall behållas vid oförändrade förmåner även sedan det nya utbildningssystemet införts bör Kungl. Maj:t äga vidta ändringar i andra med riksdagen beslutade eller med stöd av dess beslut utfärdade författningar än lag. Detta har kommit till uttryck i den förenämnda föreskriften i övergångsbestämmelserna.

I särskild proposition denna dag har Kungl. Maj:t underställt riksdagens prövning fråga om omläggning av den vapenfria tjänsten. Förslaget innebär sammanfattningsvis att tjänstgöringen i princip förläggs utanför krigsmakten och träder i stället för värnpliktstjänstgöringen som en särskild tjänsteplikt. Den vapenfrie anses under tjänstgöringen inte som krigsman och är därför inte heller underkastad för krigsmän gällande straffbestämmelser. De grundläggande bestämmelserna för den vapenfria tjänsten föreslås i propositionen samlade i en särskild lag om vapenfri tjänst. Erinran om att särskilda bestämmelser gäller för den som erhållit tillstånd till vapenfri tjänst har tagits in i 44 § värnpliktslagen. I samband härmed har den nuvarande undantagsregeln i 27 § 3 mom. E. värnpliktslagen slopats.

Det av mig framlagda förslaget till ändrad handläggning av vissa befrielse- och anståndsärenden nödvändiggör ändringar i 5, 29 och 30 §§ värn-

pliktslagen. De i 29 § värnpliktslagen angivna villkoren för anstånd med första tjänstgöring m. m. bör i samband härmed överföras till inskrivningsförrordningen.

Utskottet

I propositionen föreslås nya grunder för värnpliktsutbildningen. Denna skall omfatta grundutbildning och repetitionsutbildning. Grundutbildningen motsvarar i stort sett nuvarande första tjänstgöring och tjänstgöring i en följd. Den differentieras i ökad utsträckning inom och mellan försvarsgrenarna med utgångspunkt i att behovet av utbildningstid växlar mellan olika grupper av värnpliktiga. Repetitionsutbildning i krigsförband skall, utom som nu vid armén och kustartilleriet, ske även vid flottan och flygvapnet. Utbildningen omfattar krigsförbandsövningar, särskilda övningar och mobiliseringsövningar. Krigsförbandsövningarna, som motsvarar nuvarande repetitionsövningar med anslutande befälsövningar, genomförs vart fjärde år för förbanden. Övningens längd varierar i flertalet fall mellan 15 och 34 dagar beroende på vapenslag och befattning. De särskilda övningarna är en utbyggnad av nuvarande särskilda befälsövningar och läggs in vid viktigare förband mellan krigsförbandsövningarna. De genomförs i flertalet fall med krigsförbandens befäl i officers- och underofficersbefattning men vid ett mindre antal förband även med vissa värnpliktiga i befattning för underbefäl eller menig. Övningarnas längd blir fyra eller elva dagar. Mobiliseringsövningarna, som saknar motsvarighet i nuvarande system, kan omfatta antingen viss nyckelpersonal för förbandens mobilisering eller hela förband med särskilt korta mobiliseringstider. Övningens längd är i regel ett och högst två dygn.

Det nya utbildningssystemet innebär att det årliga antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga vid fullt utbyggt system i förhållande till det nuvarande minskar med 800 000 för grundutbildning samt ökar med 300 000 för repetitionsutbildning. Det förutsätts att de ekonomiska förmånerna åt värnpliktiga anpassas till den nya utbildningsordningen. Uppkommande kostnader för genomförande av förslaget bedöms vara av den art att de bör bestridas inom ramen för 1963 års försvarsbeslut.

Förslaget föreslås skola tillämpas i huvudsak med början under år 1967. Systemet för repetitionsutbildning påbörjas hösten 1966 men avses inte vara helt genomfört förrän under första hälften av 1970-talet.

Det i propositionen föreslagna utbildningssystemet bygger på ett förslag av 1960 års värnpliktsutredning. Remissinstanserna har ansett systemet vara uppbyggt efter riktiga principer eller har lämnat detta utan större erinringar.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att den i utredningen gjorda avvägningen mellan militära och civila behov är i allt väsentligt

lämplig och att förslaget därför är en god grund för en reform av värnpliktsutbildningen.

Värnpliktsutbildningen för yrkessjömännen

Under remissbehandlingen av värnpliktsutredningens betänkande har de organisationer som företräder handelsflottan och dess personal föreslagit att yrkessjömännen skall ges en mycket kort grundutbildning främst inriktad på verksamheten inom handelsflottan i krig. De hävdar vidare att de sjömän som efter ett antal år alltjämt tjänstgör i handelsflottan bör befrias från ytterligare värnpliktsutbildning. Departementschefen har i anledning av framställningen uttalat att han finner det principiellt betänkligt att i värnpliktsavseende ge en viss yrkesgrupp en undantagsställning av det slag som åsyftas. Han har därför icke biträtt remissinstansernas förslag men har däremot tillstyrkt att de värnpliktiga som tjänstgör i handelsflottan normalt likställs med uppskovsvärnpliktiga och därmed i regel inte inkallas till repetitionsutbildning.

I motionerna I: 731 och II: 898 har hemställts att förslag snarast skall framläggas rörande värnpliktstjänstgöring för den i handelsflottan tjänstgörande personalen efter i huvudsak de riktlinjer som angivits i ovan nämnda framställning från sjöfartens organisationer. Motionärerna gör bl. a. gällande, att det föreslagna systemet skulle befrämja rekryteringen till sjömansyrket och vara ägnat att få sjömännen att stanna kvar inom detta.

Utskottet delar departementschefens betänkligheter att i värnpliktshänseende ge en viss yrkesgrupp en undantagsställning av förevarande karaktär och kan därför icke tillstyrka motionerna.

Uppdelning av underofficersutbildningen inom armén

Värnpliktsutredningen anser, såvitt avser armén, att det värnpliktiga befälets förmåga att leda och handha sin trupp är otillräcklig. Befälet bör för att denna brist skall avhjälpas enligt utredningen redan vid grundutbildningen under tillräckligt lång tid utöva befäl i avsedd befattning. Detta bör ske under den avslutande delen av grundutbildningen för värnpliktiga i allmänhet, då förband av krigsmässig styrka och sammansättning är organiserade (grundläggande krigsförbandsutbildning, GKU). Utredningen har sett som en väsentlig uppgift att söka tidsmässigt samordna grundutbildningen av de underofficersuttagna värnpliktiga med grundutbildningen av övriga värnpliktiga så att behovet av skolmässig förutbildning för den förra gruppen kan tillgodoses.

I fråga om de olika s. k. utryckningsalternativ, som övervägts, har utredningen bedömt vårutryckning i stort sett ge de bästa utbildningsbetingelserna. Grundutbildningen för de underofficersuttagna föreslås enligt detta alternativ uppdelad på två perioder för att dessa värnpliktiga såsom nyss

angivits skall kunna tjänstgöra under GKU-skedet i de befattningar de utbildas till samtidigt som tid inrymmande högst två studietermener tas i anspråk för grundutbildningen. De värnpliktiga som så önskar förutsätts dock i den utsträckning det är organisatoriskt möjligt få genomföra tjänstgöringen i en följd. Utbildningen — som i sådant fall sträcker sig från början av mars ett år till slutet av maj påföljande år — kommer dock härvid att inkräkta på mer än två studietermener.

Vid en uppdelning av underofficersutbildningen sker inryckning till första perioden, som omfattar 90 dagar, den 1 juni och utryckning den 31 augusti samma år. Inryckning till andra perioden sker den 4 juni påföljande år och sträcker sig härefter 360 dagar framåt till den 31 maj. Enligt den normala utbildningsordningen skall den som genomgått gymnasiet omedelbart därefter fullgöra första perioden av utbildningen. Om han sedan påbörjar högskolestudier tvingas han i allmänhet att efter ett år avbryta studierna för att fullgöra den återstående delen av grundutbildningen. Under remissbehandlingen har framhållits de olägenheter detta i olika hänseenden kommer att medföra för den civila studiegången.

Departementschefen har, trots de olägenheter som sålunda påvisats, på anförda skäl ansett sig böra föreslå alternativet vårutryckning för arméns huvuddel.

I motionerna I: 729 och II: 900 yrkas att de gymnasister, som så önskar, skall beredas tillfälle att fullgöra »förberedande värnpliktsutbildning» under sommarferierna före sista gymnasieåret. Av de skäl, som åberopas till stöd för motionsyrkandet, framgår att detta syftar till att undanröja eller minska de nackdelar av ovan angivna natur som kan följa för högskolestuderande, som uttagits till underofficersutbildning vid armén.

Enligt beräkningar i samband med 1964 års gymnasierreform kommer framdeles de elever som avslutar sina studier vid gymnasiet utom på den tekniska linjen att vara 19 år, vilket innebär en sänkning med omkring ett år. Med hänsyn härtill skulle de gymnasiestuderande, som begagnade sig av den i motionerna föreslagna ordningen, inrycka till den första utbildningsperioden vid 18 års ålder efter att ha mönstrat nästföregående år vid 17 års ålder. För närvarande sker mönstring vid 18 års ålder. Enligt propositionen skall emellertid, med hänsyn till att en viss senareläggning av inskrivningen ansetts önskvärd från urvalssynpunkt, huvuddelen av de värnpliktiga mönstra först vid 19 års ålder. Vid sådant förhållande är utskottet icke berett att förorda en utbildningsordning som skulle medföra att en viss grupp värnpliktiga måste inskrivas ännu tidigare än vad som nu gäller. I detta sammanhang är även följande att beakta. Sommarferiernas längd kommer för de gymnasiestuderande att i allmänhet understiga 90 dagar. Den föreslagna första utbildningsperioden för de underofficersuttagna kan därför icke inpassas mellan två läsår i gymnasiet. Då propositionens utbildningsförslag ansetts tillgodose endast minimibehovet av skolmässig

utbildning före den grundläggande krigsförbandsutbildningen, kan ej någon förkortning av utbildningstiden 90 dagar föreslås så att sådan inpassning skulle bli möjlig. På grund av nu anförda skäl avstyrker utskottet motionsyrkandet. Utskottet, som väl inser att den i propositionen föreslagna ordningen för de studerande kan medföra vissa svårigheter, vill emellertid understryka angelägenheten av att såväl de civila utbildningsmyndigheterna som de militära myndigheterna noga följer utvecklingen och, om så befinns nödvändigt, ömsesidigt gör jämkningar beträffande tidsinpassningen. Därest olägenheterna skulle bli alltför betydande bör problemet i dess helhet upptagas till ny förutsättningslös prövning.

Fråga angående officersutbildningen

Uttagning för utbildning till värnpliktig officer får ske endast om den värnpliktige lämnar sitt medgivande därtill. Någon ändring i detta avseende föreslås icke i propositionen. Rekryteringen som på vissa håll varit otillräcklig, framför allt inom armén, skall emellertid stimuleras genom olika åtgärder. Således förkortas utbildningen till 90 dagar utöver tiden för underofficersutbildningen. Vidare anpassas utbildningen i tiden bättre än nu till civila studier. Slutligen är avsikten att premierna för utbildningen skall höjas från den 1 juli nästa år.

Utöver nu angivna åtgärder i rekryteringsbefrämjande syfte har i två motioner, I: 729 och II: 900, framförts förslag om att kadettskola skall organiseras i omedelbar anslutning till den första krigsförbandsövningen för värnpliktiga som genomgått plutonchefsskola eller motsvarande frivillig befälsutbildning.

Enligt utskottets mening är de i propositionen föreslagna eller — såvitt avser höjda premier — förutskickade åtgärderna för att uppnå en förbättrad rekrytering av värnpliktiga officerare väl ägnade att leda till åsyftat resultat. Därest rekryteringen i detta avseende likväl kommer att bli otillräcklig bör naturligtvis frågan ånyo upptagas till prövning. Av det sagda följer att utskottet för närvarande icke kan tillstyrka motionsyrkandet.

Trupptjänstgöring för värnpliktiga med officersutbildning

I motionerna I: 729 och II: 900 yrkas, att värnpliktiga som genomgått kadettskola skall erbjudas frivillig trupptjänstgöring sommaren efter officersutbildningen. Motionärerna anför bl. a., att ett genomförande av förslaget skulle vara ägnat att förbättra de värnpliktiga officerarnas förmåga att leda och handha trupp.

För närvarande förekommer i viss, icke obetydlig utsträckning, att värnpliktiga som genomgått kvalificerad befälsutbildning frivilligt tjänstgör vid militärförbanden sommartid. De får därigenom tillfälle till träning i trupp-utbildning och i viss utsträckning även i truppföring. Det är självfallet av värde för krigsorganisationen att dylika tjänstgöringsmöjligheter utnyttjas. Med hänsyn främst till de ekonomiska konsekvenser, som ett genomförande

av motionärernas förslag kan komma att medföra, anser utskottet att frågan om att utvidga möjligheterna för ifrågavarande grupp att efter fullgjord officersutbildning få göra trupptjänst bör upptagas till prövning i samband med andra försvarsekonomiska frågor. Detta synes böra givas Kungl. Maj:t till känna. Härmed anser sig utskottet ha besvarat motionsyrkandet.

Meritvärdesfrågor

I de likalydande motionerna I: 729 och II: 900 upptages till behandling vissa meritvärdesfrågor. Sålunda yrkas att frågan i vilken utsträckning militär befälsutbildning kan tillgodoräknas som merit vid civila utbildningsanstalter och vid anställning och befordran i civil tjänst snarast bör bringas till en positiv lösning. Motionärerna yrkar vidare att Kungl. Maj:t bör överväga åtgärder i syfte att tillmäta den kvalificerade trupptjänsten för det aktiva befälet ökad vikt i merithänseende.

Sedan riksdagen år 1952 hemställt om utredning angående det meritvärde som i det civila livet bör tillmätas den militära utbildning de värnpliktiga genomgått, uppdrogs åt 1954 års värnpliktsavlöningsutredning att utreda frågan. För utredningen återstår nu endast att avge förslag rörande förevarande fråga. Enligt vad utskottet inhämtat kommer ett sådant förslag att framläggas inom kort. Med hänsyn härtill finner utskottet något riksdagens initiativ inte vara påkallat i anledning av motionsyrkandet i saken.

Vad angår meritvärdet för det aktiva befälet av trupptjänst finner utskottet spørsmålet icke böra upptagas till närmare prövning i förevarande sammanhang.

Uppföljning av det nya systemet

I motionerna I: 729 och II: 900 yrkas att hemställan bör göras om att Kungl. Maj:t uppmärksamhet bör följa införandet av det nya utbildningssystemet för att snabbt kunna vidta åtgärder om den angivna målsättningen skulle äventyras. Enligt motionärerna bör därvid särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om de resurser, som står till förfogande, är tillräckliga för sitt ändamål. Det framhålles bl. a. att en långsiktigsplanering för förvärv av markområden för militärändamål bör vidtagas samt att lokaliseringsfrågor beträffande de militära förbanden bör upptas till prövning.

Utskottet finner innehållet i förevarande motionsyrkande vara av den karaktär att motionen synes kunna överlämnas till 1965 års försvarsutredning.

Värnpliktsnämnden

I propositionen föreslås decentralisering från Kungl. Maj:t av beslutanderätten i vissa ärenden om befrielse från och anstånd med värnpliktstjänstgöring. Ett nytt fristående organ, värnpliktsnämnden, skall inrättas med uppgift att fungera som besvärinstans i sådana ärenden. Nämnden skall enligt förslaget bestå av tre personer. Dess beslut skall inte kunna över-

klagas. Departementsutredningen, vars förslag ligger till grund för propositionen i denna del, har anfört, att ordföranden i nämnden bör vara en högre statstjänsteman, lämpligen från domarkarriären, samt att nämnden i övrigt bör få en sådan sammansättning att såväl arbetsmarknadsaspekter och sociala synpunkter som militära intressen blir tillgodosedda vid ärendenas bedömning.

I motionerna I: 730 och II: 899 hemställas, att antalet ledamöter i värnpliktsnämnden skall fastställas till fem, av vilka en skall utses på förslag av överbefälhavaren och en på förslag av arbetsmarknadsstyrelsen.

Med hänsyn till att värnpliktsnämnden uppenbarligen kommer att få ett mycket stort antal ärenden att pröva, vilka därjämte ofta torde kräva ett mycket snabbt avgörande, är det angeläget att nämnden får möjlighet att arbeta på ett smidigt sätt. Detta underlättas i viss mån om endast ett fåtal ledamöter ingår i nämnden. Med beaktande härav och till vad som anförts av departementsutredningen om kvalifikationerna för ledamöterna i nämnden, anser sig utskottet böra tillstyrka propositionens förslag rörande denna. Härav följer att utskottet avstyrker motionerna.

Utöver vad ovan anförts har de i propositionen framlagda förslagen inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 730 och II: 899, måtte bifalla förevarande proposition, nr 106, såvitt den angår 30 § i förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 731 och II: 898, måtte bifalla förevarande proposition i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition i de delar som inte omfattas av vad utskottet under A och B hemställt;

D. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 729 och II: 900, såvitt angår trupptjänstgöring för värnpliktiga med officersutbildning samt uppföljning av det nya systemet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i dessa frågor; samt

E. att motionerna I: 729 och II: 900, i den mån motionerna icke besvarats genom vad utskottet under D hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 maj 1966

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Dahlberg, Hübinette, Wanhainen, Thorsten Larsson* och Karl-Erik Eriksson;

från andra kammaren: herrar Gustavsson i Alvesta, Johansson i Södertälje, Sundelin, fru Svensson, herrar Jönsson i Ingemarsgården, Jonsson, Göransson och Åkerlind.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I

Vid utskottets hemställan under A

av fru Hamrin-Thorell samt herrar Karl-Erik Eriksson, Jönsson i Ingemarsgården och Jonsson, vilka ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande, som börjar å s. 62 med orden »Med hänsyn till» och slutar med orden »utskottet avstyrker motionerna», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet finner det angeläget att den prövning som skall ske i värnpliktsnämnden — och som ju har stor betydelse för den enskilde — blir så allsidig som möjligt. Utskottet delar motionärernas uppfattning att större allsidighet i bedömningen ernås om nämnden utökas till att bestå av fem ledamöter. Av dessa bör en utses på förslag av överbefälhavaren och en på förslag av arbetsmarknadsstyrelsen. Utskottet förutsätter vidare att den militära personalvårdssidan blir representerad i nämnden. Enligt utskottets mening torde den föreslagna utökningen av nämnden inte medföra att nämndens arbete mera avsevärt försvåras. Utökningen kan däremot ha stor betydelse för en allsidig prövning av ärendena och därmed för den enskildes rättssäkerhet. Utskottet biträder sålunda motionerna.»

b) att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen, med bifall till motionerna I: 730 och II: 899 samt med avslag å förevarande proposition, nr 106, i motsvarande del, måtte antaga 30 § i förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen med följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

30 §

Värnpliktsnämnden består av ordförande och två andra ledamöter. För ledamot skall finnas ersättare.

Värnpliktsnämnden består av ordförande och fyra andra ledamöter. För ledamot skall finnas ersättare.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Vid hinder för ordföranden tjänstgör ersättare för honom som ordförande.

Konungen utser ledamöter och ersättare för viss tid.

Värnpliktsnämnden är beslutför när ordföranden eller ersättare för honom samt minst *en annan ledamot* äro närvarande. När ärende av större vikt handlägges, böra om möjligt samtliga ledamöter närvara.

Som nämndens — — — — — av värnpliktsnämnden.»

(Utskottets förslag)

Vid hinder för ordföranden tjänstgör ersättare för honom som ordförande.

Konungen utser ledamöter och ersättare för viss tid. *Av ledamöterna utses en efter förslag av överbefälhavaren och en efter förslag av arbetsmarknadsstyrelsen. Motsvarande gäller vid utseende av ersättare.*

Värnpliktsnämnden är beslutför när ordföranden eller ersättare för honom samt minst *tre andra ledamöter* äro närvarande. När ärende av större vikt handlägges, böra om möjligt samtliga ledamöter närvara.

II

Vid utskottets hemställan under B

av herr *Åkerlind*, som ansett,

a) att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar å s. 58 med orden »Utskottet delar departementschefens» och slutar med orden »icke tillstyrka motionerna» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Liksom berörda remissinstanser delar utskottet motionärernas uppfattning och tillstyrker därför motionerna.»

b) att utskottet bort hemställa,

»att riksdagen, med avslag å förevarande proposition i motsvarande del, måtte bifalla motionerna I: 731 och II: 898;»

III

av herrar *Hübinette* och *Åkerlind*.